

**Въвеждане на
национална
рамка за качество
на образованието
и грижите в
ранна детска
възраст
(REFORM/SC2020/059)**

**D11. предложение за
план за действие**

1 Въведение в проекта

1. Институциите в Република България търсят техническа подкрепа за справяне с три взаимосвързани предизвикателства в сектора на образованието и грижите в ранна детска възраст (ОГРДВ). Първото предизвикателство се отнася до сравнително ниското ниво на обхват на децата в ОГРДВ. Делът на децата между четиригодишна възраст и възрастта за задължително образование (7 г.) е сравнително нисък (89,3% през 2014 г.) и е намалял през последните години (83,9% през 2018 г.). За деца на възраст 0 – 3 години участието в ОГРДВ в България се подобрява през същия период (от 7% на 9,4%). Този обхват обаче все още е далеч от първоначалната цел от Барселона за 33% (сега 50%¹) обхват на децата под 3-годишна възраст. Достъпът до образование и грижи в ранна детска възраст е още по-нисък сред децата от семейства в неравностойно и уязвимо положение, особено сред ромските деца. Второто предизвикателство е разширяването на сектора на ОГРДВ през последните години да се съчетае и с повишаване на стандартите за качество в цялата система. Това е тясно свързано с третото предизвикателство: управлението и осигуряването на качество в системата, която понастоящем е разделена. Детските ясли (за деца на възраст 0 – 3 години) са под методическото ръководство на Министерството на здравеопазването, а детските градини (за деца на възраст 4 – 7 години) на Министерството на образованието и науката. Институциите в България се стремят да подобрят и координират сектора за ОГРДВ в страната, за да се гарантират равни условия, така че всички деца да започнат начално училище с механизмите за справяне, от които се нуждаят, за да успеят по-късно в живота. Този проект подкрепя тези усилия.

2. Реформата на образованието и грижите в ранна детска възраст в България се подкрепя от Европейския съюз чрез Програмата за подкрепа на структурните реформи². В рамките на тази програма Европейската комисия предоставя техническа подкрепа за разработването на **единна национална рамка за качество** на образованието и грижите в ранна детска възраст (ОГРДВ).

3. За да подпомогне тази двугодишна работа, изпълнителят на проекта (ICF) на Европейската комисия създаде проектен екип от български и международни експерти, който работи в тясно сътрудничество с националните органи и заинтересованите страни, за да подпомогне съвместното изработване и пилотирането на проекта на национална рамка за качество на ОГРДВ. Разработването на тази национална рамка за качество е управлявано от ръководен комитет и работна група³; повлияно е от дискусии с националните заинтересовани страни; подкрепено от анализа на текущите разпоредби за ОГРДВ в България и други европейски страни, изработен от екипа по проекта.

4. Тази Национална рамка за качество е създадена в съответствие с Рамката за качество на ЕС, изложена в препоръката на Съвета за висококачествени системи за образование и грижи в ранна детска възраст, приета от министрите на образованието на 22 май 2019 г.⁴. Тя е съобразена специално с българския контекст и е придружена от набор от индикатори и референтни показатели, които биха могли да се използват за наблюдение и оценка на качеството на услугите в сферата на ОГРДВ и за подкрепа на

самооценката на институциите за ОГРДВ. Целта на проект „Въвеждане на Национална рамка за качество на образованието и грижите в ранна детска възраст“ е да подкрепи:

- изграждането на по-добро разбиране за това как институциите в България могат да подобрят качеството чрез преразглеждане на управлението и предоставянето на ОГРДВ в съответствие със съществуващите политики и разработването на ефективни инструменти за тяхното прилагане;
 - разработването чрез широк консултативен процес на Национална рамка за качество за ОГРДВ с набор от свързани индикатори и референтни показатели, отразяващи българския контекст;
 - предварителна оценка на проекта на Национална рамка за качество за ОГРДВ и заложените в нея индикатори. Те са апробирани пилотно в няколко детски градини, ясли и в група за задължително предучилищно образование в училище. Въз основа на тази оценка е разработен план за действие за внедряване на рамката. Той включва препоръки как да се оценява и наблюдава качеството на ОГРДВ.
5. Проектът включва три основни фази на дейност:
- Фаза 1 – анализ на актуалната организация на управлението и политиките, свързани с качеството на ОГРДВ в България, и преглед на добрите практики от други европейски страни;
 - Фаза 2 – прилагане на партньорски подход за съвместно създаване на Национална рамка за качество чрез виртуални учебни посещения в други европейски държави, работни срещи със заинтересованите страни и дискусии с членовете на работната група;
 - Фаза 3 – тестване в практиката и усъвършенстване на заложеното в проекта за Национална рамка за качество чрез реализиране и оценка на резултатите от пилотната програма, разработване на настоящия план за действие и национална конференция за представяне на рамката за качество.

Обобщение на препоръките

6. Настоящото предложение за план за действие е основано на доказателствата, събрани и описани в рамките на проекта. То е изработено с допускането, че се въвежда Национална рамка за качество на ОГРДВ в България (Приложение Б). За да подпомогне въвеждането на тази рамка, проектният екип отправя шест препоръки, които са посочени по-долу. Всяка препоръка може да бъде изпълнена, ако се предприемат съответните практически междинни стъпки.

Таблица 1 – Препоръки и междинни стъпки

Препоръка	Междинни стъпки
Разработване и популяризиране на визия за висококачествено ОГРДВ, която се основава на правата и нуждите на децата и семействата, както и на Националната рамка за качество	i. Създаване на механизми за наблюдение на целите на отделните институции за ОГРДВ. ii. Създаване на законодателна рамка за прилагане на нова визия за ОГРДВ.

	<p>iii. Реализиране на широк спектър от дейности за популяризиране на споделената визия за ОГРДВ в целия сектор.</p>
<p>Изграждане на единна система на ОГРДВ, която да обхваща целия контекст и всички деца от раждането до постъпването в начално училище</p>	<p>i. Актуализиране на ролята и функцията на институциите, обхванати от Националната рамка за качество, така че да отразяват визията за ОГРДВ.</p> <p>ii. Решение и яснота относно това коя/кои организация(и) ще поеме(ат) отговорност да подпомогне внедряването на Националната рамка за качество.</p> <p>iii. Създаване на програми за обучение на ангажирания в системата персонал и предоставяне на възможност на персонала да актуализира прилаганите настоящи практики с очакваните такива в единната система на ОГРДВ.</p>
<p>Укрепване на ролята и отговорностите на родителите във всички институции за ОГРДВ</p>	<p>i. Плановите за прилагане на Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030) залагат мерки за укрепване на ролята на родителите и семействата в управлението и развитието на институциите за ОГРДВ, попадащи в обхвата на Националната рамка за качество.</p> <p>ii. Въвеждане на процеси за наблюдение и описване на участието на родителите.</p> <p>iii. Плановите за прилагане на Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030) залагат мерки за повишаване на осведомеността на родителите и популяризиране на ползите и значението на висококачественото ОГРДВ.</p>
<p>Въвеждане на добре обезпечена система за наблюдение и оценка, изградена въз основа на индикатори за измерване на качеството на предоставяните услуги за ОГРДВ на ниво детска институция, на общинско, регионално и национално равнище</p>	<p>i. Създаване на техническа работна група, която да изработи насоки за всеки индикатор от Националната рамка за качество.</p> <p>ii. Организиране на втора пилотна програма за окончателно оформяне на индикаторите и намиране на примери за ефективна практика на самооценка.</p> <p>iii. Разработване на подход за самооценка, който се основава на</p>

	договорените индикатори и е съобразен с процесите на външна оценка.
Повишаване на капацитета и осведомеността в страната относно важността на висококачественото предоставяне на ОГРДВ въз основа на Националната рамка за качество	<p>i. Разработване и финансиране на широк набор от дейности в подкрепа на професионалното обучение, обмяна на добри практики и ангажираността с внедряването на Националната рамка за качество.</p> <p>ii. Предоставяне на подкрепа на ръководните екипи в сферата на ОГРДВ за въвеждане на Националната рамка за качество.</p> <p>iii. Прилагане на комуникационна стратегия за популяризиране на данни и информация за качеството на предоставяните услуги на местно, общинско и национално равнище.</p>
Създаване на обществено достъпни доклади, които на разбираем език описват качеството на предоставяните услуги за ОГРДВ на ниво институция, на общинско, регионално и национално равнище	<p>i. Работа със статистическите, регионалните и местните институции и структури за установяване на най-ефективните начини за съпоставяне и анализиране на данните на ниво институция за ОГРДВ, за да се изготвят кратки и публично достъпни доклади за качеството на ОГРДВ.</p> <p>ii. Създаване на нова обща база данни за ОГРДВ на национално, регионално и местно равнище, която да подпомага наблюдението и оценката на качеството в системата на ОГРДВ.</p> <p>iii. Предоставяне на технически и професионални насоки, наставничество и напътствия в подкрепа на всички общности, ангажирани с прилагането на Националната рамка за качество.</p>

Подготовка на предложения план за действие

7. Екипът на проекта работи в тясно сътрудничество и в партньорство с националните органи и заинтересованите страни, за да съдейства в съвместното изработване и тестването на проекта на Национална рамка за качество на ОГРДВ.

8. Анализът⁵ на текущата организация и функциониране на системата на ОГРДВ в България, проведен в първата фаза на проекта, има за цел:

- Да изготви анализ на настоящото състояние на структурата на системата за ОГРДВ в България чрез преглед на регулаторната и стратегическата рамка и нейното прилагане в петте области, определени от Рамката за качество на ЕС за ОГРДВ (достъп; персонал;

учебна програма; наблюдение и оценка; управление и финансиране).

- Определяне на степента, в която десетте позиции за качество от Европейската рамка за качество са постигнати в България.
- Идентифициране на постиженията, пропуските и проблемните области в системата за предоставяне на услуги за ОГРДВ в България.
- Разработване обобщени препоръки и набор от конкретни препоръки по всяка от областите от рамката за качество на системите за ОГРДВ, които да послужат като основа при разработването на Национална рамка за качество на ОГРДВ в България.

9. Анализът на българския подход към ОГРДВ (въз основа на интервюта, проучвания и документални изследвания) подчертава липсата на единна система. ОГРДВ не се разглежда като един сектор за всички деца на възраст от раждането им до постъпването им в началното училище. Организираните структури и отговорности в системата за ОГРДВ показват липса на синхронизация в стандартите, методите и подходите. Това възпрепятства създаването на холистична система, която би могла да подпомогне развитието на децата и да засили сътрудничеството със семействата. Различието в приоритетите, целите и очакванията на отделните институции за ОГРДВ, структурирани въз основа на възрастта на децата, оказва отрицателно влияние върху постигането и гарантирането на качество. Анализът подчертава значението на това да се създаде съгласувана и единна система за ОГРДВ. Създаването на такава система би могло да включва:

- разработване на общоприети цели от институциите и структурите в системата на ОГРДВ;
- подкрепа на провеждането на реформа на национално и системно равнище, така че да се постигне положителна промяна в качеството на предлаганата услуга в сектора на ОГРДВ;
- наблюдение и оценка на въздействието на Националната рамка за качество върху качеството на предоставяните услуги в системата на ОГРДВ.

10. Последващият преглед на ОГРДВ в други европейски страни анализира релевантната практика в 18 национални системи, в които има разработена рамка за качество. Поставени в съпоставимост с Европейската рамка за качество, се установява, че всяка национална система е с различна степен на зрялост. При изработването на този анализ се прилага подход⁶ на „сравнение и контраст“ и находките от него служат като основа за формиране на възможните промени в политиката за ОГРДВ в България.

11. Двудневна среща за партньорски обмен на опит и практики даде възможност на експерти от България и три други страни⁷ да обменят информация и да осмислят начините за измерване на качеството на услугите в системата на ОГРДВ. По време на обсъжданията бяха разгледани следните въпроси:

- как се определя качеството в различните системи на ОГРДВ?
- как се измерва качеството в различните системи на ОГРДВ?
- как се използват индикаторите и генерираните данни в различните системи на ОГРДВ?

12. Това предложение на план за действие допълнително отчита и резултатите от обсъждания на Националната рамка за качество между членовете на Ръководния комитет и на работната група. Настоящото предложение също така отчита и обратната връзка от участниците в програмата за пилотиране на проекта на Национална рамка за качество на ОГРДВ. В Ръководния комитет участваха представители на Министерството на образованието и науката, Министерството на здравеопазването⁸, Европейската комисия (ГД „Подкрепа на структурните реформи“) и проектния екип. Комитетът заседава седем пъти в периода октомври 2020 г.

– юни 2022 г. Той прегледа всички аспекти на проекта и предостави стратегически насоки за изготвянето на доклади по проекта, за разработването на Националната рамка за качество и съответните показатели, както и за всички аспекти на програмата за пилотиране на проекта на Национална рамка за качество на ОГРДВ.

13. В работната група участваха над 40 представители на различни организации и институции от сектора на ОГРДВ в България. Те се срещнаха седем пъти между април и декември 2021 г. Членовете на групата обсъдиха разработването на обща визия за ОГРДВ и прилагането на петте измерения в Европейската рамка за качество на ОГРДВ в България. Също така те обсъдиха възможни индикатори, които биха могли да се използват за измерване както на качеството на ОГРДВ, така и на системни промени, които биха подпомогнали внедряването на Националната рамка за качество.

14. Освен това Предложението за план за действие отчете и резултатите от допълнително консултиране с основни заинтересованите страни, което се проведе в рамките на среща през декември 2021 г. и април 2022 г. В консултирането със заинтересованите страни се включиха екипите, които проведоха пилотирането на проекта на Национална рамка за качество на ОГРДВ, както и членове на местните екипи, които участваха в процеса на пилотиране. Наред с тях се включиха и членовете на работната група. Дискусиите бяха съсредоточени върху:

- разработването на предложената Национална рамка за качество и проектни варианти на индикатори, както и възможни подходи за изпълнение;
- начините за оптимално провеждане на пилотирането на проекта на Национална рамка за качество на ОГРДВ в определени институции за ОГРДВ;
- следващи стъпки и постигане на ангажираност на заинтересованите страни.

15. След постигане на съгласие по проектната версия на Националната рамка за качество (вж. приложение А) екипът организира програма за нейното пилотиране в институции за ОГРДВ. Целта на пилотирането е да отчетат както трудностите, така и ползите от прилагането на Националната рамка за качество на ОГРДВ на ниво институция и да се вземат предвид предложенията на членовете на местните екипи. В пилотната програма се включиха 10 местни екипа⁹ от институции за ОГРДВ и ключови партньори от местните и регионалните органи за ОГРДВ, родители, поддръжници и членове на общността, както и НПО. Анализът на пилотната програма (реализирана в общо 26 институции за ОГРДВ¹⁰) доведе до следните резултати:

- Бе дадено ясно определение за това какво представлява качеството и кои са неговите елементи в българската система на ОГРДВ;
- Бяха установени главните заинтересовани страни, които могат да допринесат за повишаване на качеството на услугите за ОГРДВ в съответните институции;
- Бяха събрани редица идеи как да се използва опитът на професионалисти от три страничленки на ЕС (вж. параграф 13), за да се подпомогнат реформата и подобряването на ОГРДВ в България;
- Беше апробиран инструмент за самооценка, изработен въз основа на проекта за Национална рамка за качество, който може да се използва от институциите за ОГРДВ;
- Беше осъществена важна обратна връзка от членовете на местните заинтересовани страни относно проекта за Национална рамка за качество.

16. Настоящото предложение за План за действие е изработено в пълен синхрон с Националната рамка за качество на ОГРДВ. Екипът на проекта подпомогна обсъждането на всеки раздел от предложената рамка от членовете на работната група. Планът за действие се фокусира върху два особено важни аспекта на рамката: обхвата и визията. Обхватът на Националната рамка за качество¹¹ се определя като:

всяка регулирана услуга, която осигурява образование и грижи за деца от раждането до задължителната възраст за започване на училищно образование – без значение на типа институция, финансово обезпечаване, работно време и образователно съдържание.

В обхвата попадат по-голямата част от институциите и услугите за ОГРДВ, като например институциите в системата на предучилищното образование, както и здравните, социалните и семейните услуги. Обхватът включва всички общински, държавни и частни детски градини и лицензирани от Министерството на образованието и науката държавни и частни детски ясли, лицензирани от Министерството на здравеопазването¹². Окончателното решение за това кои услуги да бъдат включени в обхвата на Националната рамка за качество следва да се вземе от Министерството на образованието и науката, Министерството на здравеопазването и Министерството на труда и социалната политика.

17. Националната рамка за качество и нейният план за действие се основават на следната визия¹³ за ОГРДВ в България:

Висококачественото образование и грижите в ранна детска възраст в България подпомагат благосъстоянието, социалното, емоционалното, когнитивното, психичното и физическото развитие на **всяко дете**¹⁴, основават се на ефективни партньорства със семействата и са налични и достъпни в еднаква степен за всички деца от раждането им до възрастта на започване на начален етап на образование. Всяко дете в България има право на висококачествено образование и грижа в ранна детска възраст, която включва и подготовка за преминаване в училищно образование.

Предложеният план за действие

18. Това предложение на План за действие включва шест препоръки, които, взети заедно, биха могли значително да повишат съществуващото качество на предоставяните услуги за ОГРДВ в България. Препоръките се основават на Европейската рамка за качество на ОГРДВ, съобразени са с контекста на ОГРДВ в България и обхващат всички аспекти на предоставянето на услуги за ОГРДВ. Те ще окажат въздействие върху всички организации и заинтересовани страни, участващи в предоставянето на услуги за ОГРДВ или в прилагането на съответните политики. Първите три препоръки са стратегически и се фокусират върху основната философия, обосновка и цел на предоставянето на услуги за ОГРДВ. Те поставят децата и техните семейства в центъра и подпомагат съобразяването на услугите с техните права, нужди и очаквания. Другите препоръки са по-оперативни и се съсредоточават върху стратегическата реформа в сектора на ОГРДВ. Шестте препоръки са:

1. разработване и популяризиране на визия за висококачествено ОГРДВ, която се основава на правата и нуждите на децата и семействата, както и на Националната рамка за качество;
2. изграждане на единна система на ОГРДВ, която да обхваща целия контекст и всички деца от раждането до постъпването в начално училище;

3. укрепване на ролята и отговорностите на родителите във всички институции за ОГРДВ;
4. въвеждане на добре обезпечена система за наблюдение и оценка, изградена въз основа на индикатори за измерване на качеството на предоставяните услуги за ОГРДВ на ниво детска институция, на общинско, регионално и национално равнище;
5. повишаване на осведомеността в страната относно важността на висококачественото предоставяне на ОГРДВ въз основа на Националната рамка за качество;
6. създаване на обществено достъпни доклади, които на разбираем език описват качеството на предоставяните услуги за ОГРДВ на ниво институция, на общинско, регионално и национално равнище.

19. Всяка препоръка е независима от други национални инициативи в областта на ОГРДВ и всяка от тях може да бъде изпълнена в подходящ за българските национални власти момент. Съществуващите национални политики и програми за финансиране обаче (например тези, основани на Европейския структурен и инвестиционен фонд и на Механизма за възстановяване и устойчивост) могат да окажат пряко или непряко въздействие върху качеството и обема на предоставяне на услуги за ОГРДВ.

Предложените действия (препоръки)

Препоръка 1:

Препоръка	Междинни стъпки
Разработване и популяризиране на визия за висококачествено ОГРДВ, която се основава на правата и нуждите на децата и семействата, както и на Националната рамка за качество	<ul style="list-style-type: none">iv. Създаване на механизми за наблюдение на целите на отделните институции за ОГРДВ.v. Създаване на законодателна рамка за прилагане на нова визия за ОГРДВ.vi. Реализиране на широк спектър от дейности за популяризиране на споделяната визия за ОГРДВ в целия сектор.

Описание на препоръката

20. В изработения анализ на актуалната организация на управлението и политиките, свързани с качеството на ОГРДВ в България, проектният екип подчертава наличието на различия в целите и задачите на отделните институции и услуги за ОГРДВ. Различието възпрепятства постигането на равен достъп на децата до качествени услуги за ОГРДВ; осигуряването на безпроблемно преместване на детето от една институция в друга; осигуряването на възможности децата да надграждат върху предишното си развитие и постижения; да се адаптират бързо към различните подходи към ученето. Това също така затруднява родителите да се доверяват на системата за ОГРДВ; да знаят какво да очакват от отделните доставчици на услуги за ОГРДВ; както и затруднява служителите да се развиват професионално, да си сътрудничат или да сменят работните си места. Една нова визия, основана на правата и нуждите на децата и семействата, следва да бъде важна стратегическа цел и отправна точка за реформата на качеството в системата на ОГРДВ.

21. Както е посочено в параграф 16, в Националната рамка за качество е описана споделена визия, която поставя в центъра правата¹⁵ и нуждите на децата. Подобен вид визия предоставя по-голяма сигурност и повече яснота по отношение на очакванията от институциите за ОГРДВ. Тя позволява на подкрепящите услуги, доставчиците на обученията и органите в системата на ОГРДВ по-лесно да хармонизират и координират работата си.

22. Споделената визия за висококачествено ОГРДВ трябва да бъде оповестена и популяризирана сред всички организации, предоставящи услуги (напр. отделните институции за ОГРДВ; родителски групи; доставчици на първоначално и продължаващо обучение; общински и регионални органи; правителствени агенции и инспекторати; национални, регионални и местни заинтересовани страни). Разработването и популяризирането на ясните очаквания, заложили в Националната рамка за качество, са важни аспекти от повишаването на качеството на предоставяните услуги в системата на ОГРДВ и служат като основа за внедряването на по-точни и надеждни подходи за наблюдение и оценка (вж. препоръка 4).

Междинни стъпки

23. Предложената визия се основава на Европейската рамка за качество и настоящите приоритети на много институции, общински и национални структури в системата на ОГРДВ. Актуализация на нормативната уредба или съгласуване на правителствен план за действие (който би могъл да се адаптира към местните обстоятелства) би подпомогнал сектора на ОГРДВ в изпълнението на подобна визия. Механизмите за наблюдение и инспекция, които понастоящем се използват за преглед на качеството на предоставяните услуги, следва да бъдат адаптирани, за да се осигури изпълнението на визията за ОГРДВ.

24. За да се насърчи и подкрепи приемането на обща визия за целия сектор на ОГРДВ, може да се въведе широк набор от дейности. Те могат да включват развитие на персонала и обучение на ниво институция и община, промени в настоящите програми за първоначално образование/обучение, промени в държавните стандарти за качество на ОГРДВ, поставяне на акцент върху значението на осигуряването на високо качество (като част от комуникационната стратегия, описана в препоръка 5) и популяризиране и използване на визията за всички деца на възраст от раждането до постъпването им в началното училище.

Резултати и следствия, свързани с препоръката

25. Дългосрочният положителен ефект от реализирането на тази препоръка (след четири години) ще бъде повишаване на качеството на ОГРДВ, измерено чрез индикаторите, описани в Националната рамка за качество. В краткосрочен и средносрочен план успехът следва да се измерва по следния начин:

- в краткосрочен план (шест месеца след изпълнението):
 - i. новото законодателство или решение на Министерски съвет е гарантирало яснота по отношение на целите на всички форми и варианти на предоставяне на услуги за ОГРДВ;
 - ii. нови или актуализирани правителствени решения, в които се указва как новата визия за ОГРДВ може да се използва на местно и общинско равнище за подобряване на качеството на предоставяните услуги;

iii. родителските организации, институциите за ОГРДВ и заинтересованите страни са запознати с новата политика.

- в средносрочен план (между шест и 24 месеца след началото на изпълнението):
 - i. организациите са постигнали съгласуваност на своите цели, задачи, вътрешни процеси (напр. самооценка и взаимодействие между деца и възрастни) и мисия, всичко това в синхрон с визията в Националната рамка за качество. Тези промени са настъпили в повечето регионални, общински и местни контексти;
 - ii. системите за инспекция и мониторинг са актуализирани, отразявайки промяната.

Ресурси

26. Взимането на решението за създаване на обща визия за ОГРДВ ще доведе до постепенни промени в сектора. Промяната ще бъде бавна, тъй като ще се изисква от отделните организации да преразгледат и изменят своите цели и задачи. Разходите няма да бъдат значителни, но все пак трябва да се очакват следните:

- разходи за специално отделено време на служителите на министерствата, тъй като е необходима тясна връзка между различните министерства, регионални и местни органи и национални агенции;
- разходи, свързани с промените на регионално, общинско и местно равнище;
- разходи за време на персонала и разходи, свързани с промяната във всяка институция за ОГРДВ;
- разходи за комуникация и информиране, свързани с преразглеждането и разпространението на официалните решения, популяризирането и предоставянето на методически насоки относно ОГРДВ.

Времени диапазон

27. Тази препоръка трябва да бъде въведена първа. Тя е част от процеса на внедряването на Национална рамка за качество и отразява намерението да бъде повишено качеството на предоставяните услуги. Препоръката би могла да доведе до промени във всяка институция за ОГРДВ (въпреки че е възможно много институции вече да са очертали цели и задачи, които съответстват на новата визия). Препоръката следва да бъде въведена, когато има консенсус от страна на правителството относно стойността и ползите от договорената и споделената визия за сектора.

Рискове и мерки за ограничаване

28. В таблицата по-долу са изложени основните рискове и мерки за ограничаването им за препоръка 1.

Риск	Вероятност	Значимост	Как българските власти могат да ограничат и управляват риска
Предложената визия ще промени фокуса на работата на голям брой доставчици на	Ниска	Средна	Информация и насоки като част от комуникационната кампания (препоръка 5) Примери за съществуваща практика са публикувани, за да се покаже, че

услуги за ОГРДВ, по-специално на детските ясли, а това среща съпротива			има различни начини за предлагане на услуги за ОГРДВ, които са в съответствие с визията Повишаване на осведомеността относно ползите от фокусирането върху правата на детето и рамката за грижи ¹⁶ като един от начините за гарантиране на холистичното развитие на децата
Липсва яснота по отношение на това какво означава визията на практика	Ниска	Ниска	Примери от съществуваща практика са публикувани (те могат да бъдат събирани чрез реформиран процес на наблюдение и оценка, както е описано в препоръка 4), за да се покаже, че има различни начини за предоставяне на услуги за ОГРДВ, които са в съответствие с визията

Препоръка 2:

Препоръка	Междинни стъпки
Изграждане на единна система на ОГРДВ, която да обхваща целия контекст и всички деца от раждането до постъпването в начално училище	<p>iv. Актуализиране на ролята и функцията на институциите, обхванати от Националната рамка за качество, така че да отразяват визията за ОГРДВ.</p> <p>v. Решение и яснота относно това коя/кои организация(и) ще поеме(ат) отговорност да подпомогне внедряването на Националната рамка за качество.</p> <p>vi. Създаване на програми за обучение на ангажирания в системата персонал и предоставяне на възможност на персонала да актуализира прилаганите настоящи практика с очакваните такива в единната система на ОГРДВ.</p>

Описание на препоръката

29. Една Национална рамка за качество потенциално може да помогне за синхронизиране на съществуващото предоставяне на услуги за ОГРДВ чрез създаване на набор от споделени очаквания за услугите, предоставяни на всички деца на възраст от раждането до постъпването им в начално училище. Понастоящем в различните части от системата на ОГРДВ има различни очаквания, цели и подходи. Установяването на единна система на ОГРДВ би подпомогнало инициативи, които възприемат ранното детство (от раждането до постъпването на началното училище) като критичен период за развитието на всяко дете, като при това се зачитат различните специфични за възрастта етапи в обучението, развитието, грижите и социализацията на децата. На тази основа може да се развие широк набор от дейности в подкрепа на холистичното развитие на децата от раждането до постъпването им в начално училище и да се засили сътрудничеството със семействата.

30. Създаването на единна система на ОГРДВ би засегнало всички институции и служби, предоставящи или подкрепящи ОГРДВ. Създаването на обща и споделена Национална рамка за качество ще изисква промяна в ролята на детските ясли, тъй като от тях ще се изисква да подкрепят всички аспекти на развитието на децата, включително тяхното здраве, образование и грижи. От детските градини ще се очаква да подкрепят пълния потенциал за развитие на децата независимо къде живеят, дали изпитват затруднения в развитието, етническият им произход или особености на семейната среда.

31. Разглеждането на всички форми на услуги за ОГРДВ (както е посочено в обхвата на Националната рамка за качество в параграф 15) като елементи на единна система ще подобри прехода на децата и приемствеността между различните институции; ще доведе до установяване на общи цели и задачи; ще гарантира, че обучението, грижите, социалното и психологическото развитие на децата са от основно значение за дейностите на всяка институция за ОГРДВ. Това може да доведе и до по-голямо сътрудничество между организациите в секторите, ангажирани с детското благосъстояние.

32. Създаването на единна система на ОГРДВ ще засегне регионалните, общинските и местните структури. Тези промени ще се наблюдават навсякъде, където две или повече организации носят отговорност за качеството, управлението, финансирането, ръководството и лидерството на институциите за ОГРДВ.

Междинни стъпки

33. Създаването на единна система може да се постигне най-лесно чрез създаването на **една национална структура, която да поеме цялостната отговорност за постигането на качество на всички услуги за ОГРДВ за деца от раждането до постъпването им в начално училище**. Такава национална структура би могла да има регионални и местни структури. Възможно е да се срещнат трудности в постигането на тази цел незабавно и може да има необходимост от временни договорености, при които единната система на ОГРДВ да бъде ръководена от една, две или повече правителствени структури; да бъде инспектирана от една, две или повече агенции; да бъде подкрепяна от едно, две или повече подразделения на общинските и регионалните власти. Важните аспекти на единната система са ангажиментът на сектора към една обща визия (вж. препоръка 1) и прилагането на национална рамка за качество.

34. Важно е да се актуализират ролята и функциите на отделните институции и организации, за да се отразят промените, свързани със създаването на единна система на ОГРДВ. Това може да се постигне чрез нормативни промени, решение на Министерски съвет или изменени разпоредби, свързани с инспекцията и наблюдението на качеството на предоставяните услуги.

35. Създаването на единна система на ОГРДВ ще се реализира чрез действията и практиките на персонала. В някои институции за ОГРДВ предложената визия за единна система ще доведе до значителна промяна. Персоналът ще се нуждае от професионално развитие и подкрепа, за да усеща, че е част от прехода към единна система (вж. препоръка 5).

Ресурси

36. Развитието на единна система би било стратегическа промяна в начина на организиране и предоставяне на услугите за ОГРДВ. Това би

засегнало всички аспекти на предоставянето. Разходите, които следва да се вземат предвид, включват:

- разходи за време за служителите на министерствата, които отговарят за повишаване на качеството в ОГРДВ. Необходима е тясна връзка между различните министерства, регионални и местни органи и национални агенции (особено ако има решение за приемане на ново законодателство или за изготвяне на решение на Министерски съвет за структурата и управлението на системата на ОГРДВ);
- разходите, свързани със създаването на структура, отговаряща цялостно за промените и развитието на единната система на ОГРДВ. Това може да доведе до значителни промени на регионално, общинско и местно равнище;
- разходите, свързани с подкрепата на професионалната общност за ОГРДВ, която принадлежи към единната система на ОГРДВ и споделя обща визия за качеството;
- разходи за комуникация и информиране, свързани с преразглеждането и разпространението на официалните решения, популяризирането и предоставянето на методически насоки относно ОГРДВ.

Резултати и следствия, свързани с препоръката

37. Дългосрочният положителен ефект от реализирането на тази препоръка (след четири години) ще бъде повишаване на качеството на ОГРДВ, измерено чрез индикаторите, описани в Националната рамка за качество. В краткосрочен и средносрочен план успехът следва да се измерва по следния начин:

- в краткосрочен план (шест месеца от старта на изпълнението):
 - i. актуализиране на материалите за информация и насоки относно ОГРДВ, така че да отразяват новата политика в областта на ОГРДВ;
 - ii. родителските организации, персоналят на институциите за ОГРДВ и заинтересованите страни са запознати с новата политика.
- в средносрочен план (между шест и 24 месеца от старта на изпълнението):
 - i. настъпила е организационна промяна в повечето регионални, общински и местни контексти, вероятно в резултат на нормативни промени или решение на Министерски съвет;
 - ii. системите за инспекция и мониторинг са обединени и актуализирани, отразявайки промяната.
 - iii. налице е значително увеличаване на ангажираността и осведомеността сред персонала, ангажиран в институциите за ОГРДВ, и основните заинтересовани страни.

Времени диапазон

38. Тази препоръка може да бъде реализирана по всяко време. Тя има потенциала значително да реформира съществуващото управление и организация на институциите в системата на ОГРДВ. Следователно трябва да бъде въведена, когато има консенсус относно стойността и ползите от единната система. Следва да се отбележи, че други европейски държави понастоящем използват широк спектър от управленски структури в сферата

на ОГРДВ, включително секторно разделени, интегрирани и смесени системи¹⁷.

Рискове и мерки за ограничаване

39. В таблицата по-долу са изложени основните рискове и мерки за ограничаването им за препоръка 2.

Риск	Вероятност	Значимост	Как Министерството на образованието и науката може да ограничи и управлява риска
Министерствата имат различни виждания за това доколко е желано и осъществимо създаването на единна система на ОГРДВ	Средна	Средна	Подробни и редовни обсъждания с други министерства Създаване на работна група с представители на всички министерства за обсъждане на създаването на единна система на ОГРДВ Съобщения за промените се отправят от всички министерства, които отговарят за предоставянето на услуги за ОГРДВ
Някои елементи от системата на ОГРДВ, или персоналът, или лидерите в нея се противопоставят на промяната	Ниска	Ниска	Обучителни материали и възможности за развитие на персонала и ръководителите на ОГРДВ Промени в учебните планове за първоначално обучение Комуникационна стратегия (вж. препоръка 5) Инвестиции в изграждането на нова професионална общност
Създаването на единна система на ОГРДВ отнема повече време от очакваното	Средна	Ниска	Комуникационната стратегия подчертава „посоката на промяната“ и отчита факта, че тази промяна ще отнеме време

Препоръка 3:

Препоръка	Междинни стъпки
Укрепване на ролята и отговорностите на родителите във всички институции за ОГРДВ	<p>i. Плановете за прилагане на Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030) залагат мерки за укрепване на ролята на родителите и семействата в управлението и развитието на институциите за ОГРДВ, попадащи в обхвата на Националната рамка за качество.</p> <p>ii. Въвеждане на процеси за наблюдение и описване на участието на родителите.</p> <p>iii. Плановете за прилагане на Стратегическа рамка за развитие</p>

	на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030) залагат мерки за повишаване на осведомеността на родителите и популяризиране на ползите и значението на висококачественото ОГРДВ.
--	---

Описание на препоръката

40. Анализът на проектния екип подчертава в каква степен родителите се сблъскват с трудности във връзка с ОГРДВ. Разглеждайки напредъка на България по отношение на това как петте измерения в Европейската рамка за качество засягат родителите, екипът на проекта отбелязва, че:

- няма мерки за оценка на потребностите на родителите и за планиране на услугите за ОГРДВ въз основа на желанията на семействата. Регулаторната и стратегическата рамка не предоставят на родителите избор между различните форми на услуги;
- на родителите не се дава избор по отношение на различните форми на услуги за ОГРДВ. Съществуват различия в обхвата и нетния процент на записване в детските ясли и градини, както и недостатъчни мерки за увеличаване на достъпа на родителите до предоставяне на услуги;
- участието на родителите във вземането на решения е законово гарантирано по отношение на детските градини, но не е правно регламентирано по отношение на детските ясли;
- съществува значителна необходимост от стимулиране и подпомагане на участието на родителите в детските заведения. Понастоящем е налице много слаба осведоменост относно ползите от включването на родителите като партньори в управлението на ОГРДВ.

41. Заведенията и услугите за ОГРДВ са предвидени и създадени в подкрепа на децата и техните семейства. Това се отразява на начина, по който е организирано предоставянето на услугата от всяко заведение (напр. работно време, размери на групите, съдържание на „учебната програма“); наличието, финансовата и физическата достъпност на предоставяните услуги за ОГРДВ и ролята на родителите в управлението на всяко заведение.

42. Качеството на предоставянето на ОГРДВ може да бъде подобро чрез развитие на силни партньорства със семействата и местните общности. В най-добрия случай участието на родителите се простира отвъд членството в консултативна група, включва посещения в заведението за ОГРДВ, даряване на ресурси и доброволчество в помощ и подкрепа на децата по време на дейност, свързана с ОГРДВ. Това подобрене може да подпомогне усилията за намаляване на риска от бедност и социално изключване, който е необходим в България.

43. Родителите и семействата следва да работят в партньорство с персонала на ОГРДВ, за да подпомогнат обучението и развитието на децата си. Те трябва да очакват, че техните възгледи за организацията на заведението за ОГРДВ на децата им са взети под внимание. Това може да включва поемане на управленска роля; консултативна роля при управлението на заведението; или участие във вземането на решения, свързани с „учебната програма“ за ОГРДВ и педагогиката. Те могат да очакват да получават регулярна обратна връзка за напредъка и развитието

на децата си. Тези промени ще насърчат и окуражат ангажираността и приноса на родителите за развитието на децата и ще повишат възприятостта на родителите за стойността на ОГРДВ.

44. В момента изглежда, че някои родители проявяват слаб интерес и не оценяват ползите от ОГРДВ за развитието на децата си. По-доброто разбиране на широкия кръг семейни среди може да помогне на услугите за ОГРДВ да отговорят на нуждите на децата и да засилят ангажираността на родителите.

Междинни стъпки

45. Тази препоръка се основава на различен начин на виждане и оценка на приноса на родителите и семействата, които желаят да се включат по-активно в работата на заведенията за ОГРДВ. Тяхната роля ще бъде различна в отделните заведения за ОГРДВ и зависи от нивото на интерес и ангажираност на родителите. По този начин не може да има стандартен начин за организиране, управление или насърчаване на родителското участие. За да се засилят ролята на родителите, в националната стратегия, която се изпълнява на регионално, общинско и местно равнище, може да бъде включен набор от минимални очаквания.

46. Механизмите за наблюдение и инспекция, които в момента се използват за преглед на качеството на предоставяните услуги, ще бъдат адаптирани, за да се гарантира, че родителите и семействата участват пълноценно във всички аспекти на практиката на заведението за ОГРДВ.

47. Значението на приноса на родителите и семействата за качеството на практиката в областта на ОГРДВ и тяхната роля в отделните детски заведения може да бъде част от комуникационната стратегия и всеобхватна програма за изграждане на капацитет в подкрепа на прилагането на Националната рамка за качество. Тази стратегия (въз основа на препоръка 5) и други дейности и стратегии за изграждане на капацитет ще популяризират стойността и значението на висококачественото ОГРДВ и ще подчертаят приноса на родителите и семействата.

Резултати и следствия, свързани с препоръката

48. Дългосрочният успех на тази препоръка (след четири години) ще се измерва с процента на заведенията за ОГРДВ (обхванати от обхвата на Националната рамка за качество), които са установили управленски договорености, при които родителите и семействата са били изцяло ангажирани със стратегическите и оперативните решения. В краткосрочен и средносрочен план успехът следва да се измерва по следния начин:

- в краткосрочен план (шест месеца след изпълнението):
 - i. изготвен е проект на национална стратегия за родителите и семействата, която е готова за обществено обсъждане;
 - ii. родителските организации, заведенията за ОГРДВ и заинтересованите страни са запознати с новата политика.
- в средносрочен план (между шест и 24 месеца след изпълнението):
 - i. създадена, публикувана е и започва да се прилага национална стратегия за родителите и семействата;
 - ii. регионалните и местните власти са адаптирали националната стратегия, за да отговорят на собствените си обстоятелства и

- приоритети, и насърчават заведенията за ОГРДВ да използват стратегията;
- iii. се изпълняват конкретни действия, свързани с националната стратегия. Това включва конкретни дейности, национални програми за подкрепа или други политически мерки, включващи родители, като примери за споделяне на професионални предизвикателства.
- iv. системите за инспекция и мониторинг са актуализирани, отразявайки промяната.

Ресурси

49. Решението за засилване на ролята и отговорностите на родителите и семействата ще доведе до постепенни промени в управлението и ръководенето на отделните заведения за ОГРДВ. Промяната ще бъде бавна, тъй като ще се изисква от отделните организации да преразгледат и изменят своите договорености. Следва да се вземат предвид следните разходи:

- разходи, свързани с общественото обсъждане на подробностите за национална стратегия за родителите и семействата;
- разходи за време на персонала в регионалните и местните органи за контекстуализиране на национална стратегия;
- разходи, свързани с промени в режима за наблюдение и инспекции;
- разходи за време на персонала и разходи, свързани с промяната във всяко заведение за ОГРДВ;
- разходи, свързани с изпълнението на конкретни дейности или политически мерки;
- разходи за комуникация и информация, свързани с преразглеждането и разпространението на официалните насоки, публичност и съвети относно ролята на родителите и семействата.

Времени диапазон

50. Тази препоръка може да бъде въведена по всяко време. Тя е част от процеса на укрепване на ролята на родителите и семействата във всички заведения за ОГРДВ, обхванати от Националната рамка за качество. Тази препоръка може да доведе до промяна в много заведения за ОГРДВ. Следователно тя трябва да бъде въведена след национално обществено обсъждане със заведенията, родителските организации и заинтересованите страни на общинско, регионално и национално равнище.

Рискове и мерки за ограничаване

51. В таблицата по-долу са изложени основните рискове и мерки за ограничаването им за препоръка 3.

Риск	Вероятност	Значимост	Как Министерството на образованието и науката може да ограничи и управлява риска
За всяко заведение за ОГРДВ е трудно да укрепи ролята на родителите	Средна	Ниска	Предоставяне на възможност на регионалните и местните власти да представят националната стратегия в контекст Обсъждане по проект на национална стратегия за участие на родителите и семействата

			Осигуряване на ресурси за експертен екип, който да окаже подкрепа за разработването и прилагането на политиките в тази област
Родителите приветстват по-значимата си роля в управлението на детските заведения, но смятат, че тяхното участие не се приема сериозно	Средна	Ниска	Кампания за популяризиране, включително примери за най-добри практики като част от комуникационната стратегия, заложена в препоръка 5.

Препоръка 4:

Препоръка	Междинни стъпки
Въвеждане на добре обезпечена система за наблюдение и оценка, изградена въз основа на индикатори за измерване на качеството на предоставяните услуги за ОГРДВ на ниво детска институция, на общинско, регионално и национално равнище	<ul style="list-style-type: none">i. Създаване на техническа работна група, която да изработи насоки за всеки индикатор от Националната рамка за качество.ii. Организиране на втора пилотна програма за окончателно оформяне на индикаторите и намиране на примери за ефективна практика на самооценка.iii. Разработване на подход за самооценка, който се основава на договорените индикатори и е съобразен с процесите на външна оценка.

Описание на препоръката

52. Докладът на проектния екип относно текущите договорености в България¹⁸ открие значими въпроси, свързани както с вътрешните, така и с външните процеси на наблюдение, които подпомагат осигуряването на качеството на предоставянето на ОГРДВ. Настоящите договорености не са достатъчно ресурсно обезпечени, за да се наблюдава качеството на цялата система за ОГРДВ цялостно и своевременно; очакванията, поставени пред заведенията за ОГРДВ във връзка с наблюдението на качеството на предоставянето им, са твърде възискателни в момента; предоставянето на данни нито е синхронизирано, нито е достатъчно за разработване на варианти на политиката или подобряване на практиката.

53. Въвеждането на Национална рамка за качество дава възможност за изграждане на добре обезпечена с ресурси и единна система за наблюдение и оценка на качеството на всички заведения за ОГРДВ. Част от тази система е използването на индикатори; изготвянето на точни и надеждни данни; националните механизми за докладване относно качеството на предоставяните услуги.

54. Качеството на предоставянето на ОГРДВ се наблюдава чрез вътрешна самооценка в заведенията, външен качествен контрол или и двете. Отделни заведения, общини и външни екипи използват различни процеси и методи за наблюдение и оценка на качеството на предоставяните услуги. Хармоничната взаимовръзка между тези допълващи се процеси би насърчила и подпомогнала заведенията за ОГРДВ да осигурят качество на

предоставянето. Създаването на стандартизиран подход към ежегодния процес на самооценка, основан на индикаторите в предложената Национална рамка за качество, може да подпомогне всички доставчици на ОГРДВ да разгледат качеството на всички аспекти на предоставянето им. Освен това стандартизираният подход към отчитането на индикаторите може да спомогне за повишаване на прозрачността и последователността.

55. Процесите на самооценка подпомагат ръководителите на заведенията в управлението и подобряването на качеството на ОГРДВ. Наблюдавайки моментното качество на предоставянето на услуги, всяко заведение за ОГРДВ може да бъде насърчено да:

- използва стандартизиран подход за докладване на качеството на предоставяните услуги (чрез съгласувано „информационно табло“ въз основа на индикаторите);
- разработва годишен план за подобрене с договорени действия, които могат да бъдат преразглеждани във вътрешни и външни процеси.

56. Външната оценка на качеството на всички заведения за ОГРДВ, попадащи в обхвата на предложената Национална рамка за качество, е важен аспект от създаването на прозрачност, отчетност и стремеж за по-нататъшно подобряване. Външното осигуряване на качеството (независимо дали е предприето от общински, регионални или национални организации) е най-успешно, когато дейностите по наблюдение съответстват на стандартизирания вътрешен подход за самооценка и когато процесът и резултатите се използват за подобряване на практиката. Индикаторите в предложената Национална рамка за качество осигуряват основата както за вътрешния, така и за външния процес на наблюдение на качеството на предоставянето на ОГРДВ.

57. Пилотната програма, в съответствие със становищата на работната група и на Ръководния комитет, се съсредоточи върху 23-те индикатора, които бяха определени и съгласувани по време на разработването на проекта за национална рамка за качество. От този дълъг списък проектният екип определи дванадесет основни индикатора. Второ допълнително пилотно изпитване би предоставило възможност за:

- фокус изключително върху основните индикатори и проучване как те могат да бъдат използвани в помощ на самооценката и подобряването на качеството;
- разработване на технически насоки за начина, по който всеки основен индикатор може да се използва в широк спектър от заведения, включително детски ясли и детски градини;
- определяне на най-надеждните, валидни и точни процеси за събиране на данни за всеки основен индикатор.

Втори пилотен проект би помогнал за разработването на план за изпълнение и би потвърдил, че по-широк кръг от заведения за ОГРДВ също са в състояние да предоставят добри данни за основните индикатори.

58. Предложените основни индикатори ще служат за основа на външното наблюдение и за отчитане на качеството на предоставяните услуги. В допълнение към основните индикатори по време на пилотната програма бяха обсъдени голям брой пожелателни индикатори. Тези избираеми индикатори могат да бъдат използвани от заведенията за ОГРДВ, от общините и други органи, за да подпомагат вътрешната самооценка.

Междинни стъпки

59. Втората пилотна програма дава възможност на властите да се съсредоточат изключително върху дванадесетте основни индикатора и върху практическата осъществимост и лекотата, с които заведенията за ОГРДВ могат да използват тези индикатори за самооценка и да генерират точни и надеждни данни. Пилотната програма на проектния екип предостави възможност за прецизиране на списъка с потенциални индикатори, които бяха определени и обсъдени от работната група.

60. За да се утвърдят използването и разбирането на дванадесетте основни индикатора и как могат да се прилагат във **ВСИЧКИ** контексти и заведения за ОГРДВ, проектният екип препоръчва, че трябва да се създаде техническа работна група, която да изготви насоки. От тази техническа група ще се иска да разгледа определенията и различните начини, по които могат да се събират данни, за да се създадат общински и регионални „табла“ за управление на качеството на предоставяните услуги.

61. След втория пилотен проект и при съгласие относно основните индикатори проектите на образци за самооценка и подходът, използван по време на пилотната програма на екипа по проекта, могат да бъдат преразгледани и приведени в съответствие с процесите на външно наблюдение и оценка.

Резултати и следствия, свързани с препоръката

62. Дългосрочният успех на тази препоръка (след четири години) ще се измерва чрез изготвянето на точни, надеждни и сравними данни за качеството на ОГРДВ. Това качество ще бъде отчетено чрез използването на стандартизирано „информационно табло“ въз основа на съгласувания набор от основни индикатори. В краткосрочен и средносрочен план успехът следва да се измерва по следния начин:

- в краткосрочен план (шест месеца след изпълнението):
 - i. втората пилотна програма финализира набор от основни индикатори;
 - ii. създава се техническа работна група. Тази група ще трябва да разполага с достатъчно ресурси, за да предоставя текуща и навременна техническа помощ и подкрепа, които подпомагат работата за изграждане на култура на качество;
 - iii. проект на „информационно табло“, което може да се използва за отчитане на качеството на предоставянето на услугите.
- в средносрочен план (между шест и 24 месеца след изпълнението):
 - i. техническата работна група изготвя проекти на образци, които показват как качеството на ОГРДВ може да бъде докладвано чрез използването на стандартизирано „информационно табло“;
 - ii. съгласуването между процесите на вътрешна самооценка и външно наблюдение;
 - iii. обезпечаването дава възможност за външно наблюдение на достатъчно голяма извадка от заведенията за ОГРДВ всяка година.

Ресурси

63. Решението за засилване на наблюдението и оценката на качеството на предоставянето на ОГРДВ и използването на основен набор от индикатори е значителен ангажимент. Промяната ще бъде постепенна, тъй като ще

трябва да се разработят външни механизми за наблюдение и да се подобрят съществуващите механизми, за да се гарантира, че всяка година ще може да се прави преглед на значителна част от заведенията за ОГРДВ. Следва да се вземат предвид следните разходи:

- разходите, свързани с организирането и анализа на второ пилотно изпитване;
- разходите, свързани със създаването и подпомагането на техническа работна група;
- разходите за време, отделено от персонала в регионалните и местните инспекторати, за да се гарантира, че значителна част от доставчиците на ОГРДВ могат да бъдат наблюдавани всяка година;
- разходите, свързани с промени в режима за наблюдение и инспекции, за да се отразява използването на индикаторите;
- разходите за време на персонала и такива, свързани с промяната във всяко заведение за ОГРДВ;
- разходи за комуникация и информация, свързани с преразглеждането и разпространението на официалните насоки, публичност и съвети относно използването на индикаторите.

Времеви диапазон

64. Тази препоръка следва да бъде въведена с началото на второто пилотно изпитване. Този втори пилотен проект, основаващ се на основните индикатори, се очаква, че може да отнеме шест месеца. Насоките от техническата работна група и промените в процесите на външно наблюдение и докладване могат да започнат след анализ и потвърждаване на резултатите от втория пилотен проект.

Рискове и мерки за ограничаване

65. В таблицата по-долу са изложени основните рискове и мерки за ограничаването им за препоръка 4.

Риск	Вероятност	Значимост	Как Министерството на образованието и науката може да ограничи и управлява риска
Индикаторите са трудни за прилагане във всяко заведение	Високо	Високо	Второто пилотно изпитване може да се използва за тестване на дванадесетте основни показателя
Налице е несигурност относно измерване на всеки индикатор, така че данните да могат да бъдат надеждно използвани на местно, общинско и национално ниво	Високо	Високо	Създаване на техническа работна група
Работното натоварване, свързано с промяна на съществуващите системи за осигуряване на качеството (въз основа на вътрешна самооценка и	Средна	Средна	Съвети от техническата работна група

таблото), за да се отразят индикаторите и Националната рамка за качество			
--	--	--	--

Препоръка 5:

Препоръка	Междинни стъпки
Повишаване на капацитета и осведомеността в страната относно важността на висококачественото предоставяне на ОГРДВ въз основа на Националната рамка за качество	<p>i. Разработване и финансиране на широк набор от дейности в подкрепа на професионалното обучение, обмена на добри практики и ангажираността с внедряването на Националната рамка за качество.</p> <p>ii. Предоставяне на подкрепа на ръководните екипи в сферата на ОГРДВ за въвеждане на Националната рамка за качество.</p> <p>iii. Прилагане на комуникационна стратегия за популяризиране на данни и информация за качеството на предоставяните услуги на местно, общинско и национално равнище.</p>

Описание на препоръката

66. Реализираният проект предостави възможност за обсъждане на идеята за създаването и внедряването на Национална рамка за качество на ОГРДВ. За изграждането на общо разбиране за въздействието от внедряването на Националната рамка за качество обаче ще е нужна значителна национална, регионална и местна ангажираност. По-специално персоналят във всички институции за ОГРДВ, попадащи в обхвата на Националната рамка за качество, ще трябва да бъде информирани за това развитие и ще следва да им се осигури възможност да се включат в професионално обучение.

67. Тази препоръка отбелязва факта, че персоналят в институциите се нуждае от подкрепа, както и от информираност. Предложенията в Националната рамка за качество ще провокират настоящата практика и ще създадат нови очаквания и изисквания в някои части от системата на ОГРДВ. Отделните представители на персонала, ръководителите на ОГРДВ и властите ще очакват да получат насоки и подкрепа за това как следва да актуализират и променят настоящата си практика (например чрез по-голямо участие на родителите; нови механизми за самооценка; как най-добре да събират надеждни данни спрямо индикаторите; използването на „информационното табло“ и т.н.).

68. Разработването на ефективен откъм разходи национален план за комуникации и обучение е важен аспект на изпълнението. Капацитетът и разнообразието от институции, попадащи в обхвата на Националната рамка за качество, подчертават необходимостта от съсредоточаване върху определени лидери и структури, които носят отговорност за вземането на решения. На практика това ще изисква съсредоточаване на работата първоначално върху ръководството на институциите за ОГРДВ, за да могат

после те да „предават надолу“ полученото обучение и насоки в своята организация. Този тип каскаден процес „отгоре надолу“ ще помогне да се гарантира, че обучението е подходящо и ценно във всеки контекст – това е особено важно в секторно разделената система за ОГРДВ, където нуждите на персонала в отделните институции са съвсем различни.

69. Други икономически ефективни подходи включват максимално увеличаване количеството на леснодостъпни онлайн информационни и учебни материали, както и разработване на ресурси въз основа на модела „обучение на обучители“. Ако от ръководителите на институциите за ОГРДВ се очаква да предоставят информация, обучение и подкрепа на своя персонал, те ще се нуждаят от обучение и методически ресурси, които могат да бъдат адаптирани спрямо специфичните нужди на потребителите.

Междинни стъпки

70. Разработването на национална комуникационна стратегия ще се съсредоточи върху ползите от предоставянето на данни и информация за качеството на предоставяните услуги на местно, общинско и национално равнище. Целевата аудитория на тази стратегия ще бъдат тези, които се интересуват от качеството на предоставяните услуги за ОГРДВ, т.е. персоналят и директорите на заведенията за ОГРДВ; общините; заинтересованите страни относно ОГРДВ и родителите. Всяка комуникационна стратегия следва да бъде придружена от национален план за повишаване капацитета на персонала. Въвеждането на Националната рамка за качество ще доведе до промени в очакванията към всички работещи в сектора.

71. Националният план за обучение (основан на онлайн насоки и модел на работа тип „обучение на обучители“ и „отгоре надолу“) трябва да бъде всеобхватен и да включва:

- широк спектър от финансово обезпечени дейности, които подпомагат професионалното обучение, обмена на добри практики и ангажираността на персонала;
- предоставянето на техническа и/или финансова подкрепа на ръководните екипи на ОГРДВ за въвеждане на Националната рамка за качество на техния персонал;
- конференции/семинари за регионални и общински лидери, за да може тази информация да бъде споделена с отделните институции за ОГРДВ и директорите;
- онлайн насоки относно всички методически аспекти, свързани със събирането и предоставянето на данни по основните индикатори.

Резултати и следствия, свързани с препоръката

72. Дългосрочният успех на тази препоръка (след четири години) ще се измерва чрез броя на институциите за ОГРДВ, които прилагат Националната рамка за качество. В краткосрочен и средносрочен план успехът следва да се измерва по следния начин:

- в краткосрочен план (шест месеца след старта на изпълнението):
 - i. организирани са поредица от събития и форуми за регионални и общински ръководители;
 - ii. произведени са материали за популяризиране на Националната рамка за качество;
 - iii. разработена е стратегия с конкретни действия и/или национална програма за подкрепа на ръководителите на ОГРДВ.

- в средносрочен план (между шест и 24 месеца след старта на изпълнението):
 - i. всички институции за ОГРДВ са получили информация и насоки относно Националната рамка за качество;
 - ii. на всички ръководители на институции за ОГРДВ е предоставена възможност да получат обучение и методически насоки относно Националната рамка за качество и използването на индикаторите;
 - iii. прилага се национална стратегия за популяризиране на важността и значението на висококачествените услуги за ОГРДВ, като се популяризират и данните от тяхната оценка спрямо Националната рамка за качество.
 - iv. изпълняват се конкретни действия, свързани с популяризирането и комуникацията на Националната рамка за качество. Това включва конкретни дейности, национални програми за методическа и експертна подкрепа или други политически мерки, включващи лидерски екипи за ОГРДВ.

Ресурси

73. Разходите за популяризиране на Националната рамка за качество и за подкрепа на системата на ОГРДВ могат да варират значително в зависимост от броя и обхвата на дейностите. Следва да се вземат предвид следните разходи:

- разходите за предоставяне на обучение и консултации в областта на ОГРДВ;
- разходите, свързани с изграждането на „бренд“ на Националната рамка за качество;
- разходите, свързани с изготвянето на насоки, информация и помощни материали;
- разходите за отделеното време на персонала в националните, регионалните и местните органи за подпомагане на обучението на персонала и разработването и прилагането на национална комуникационна стратегия.

Времеви диапазон

74. Тази препоръка може да бъде въведена постепенно след решението за приемане и внедряване на Националната рамка за качество. Двата аспекта на препоръката (комуникации и обучение) могат да бъдат разработвани последователно или едновременно.

Рискове и мерки за ограничаване

75. В таблицата по-долу са изложени основните рискове и мерки за ограничаването им за препоръка 5.

Риск	Вероятност	Значимост	Как Министерството на образованието и науката може да ограничи и управлява риска
Разходите за подкрепа на цялата система на ОГРДВ са твърде високи	Висока	Ниска	Възползвайте се пълноценно от онлайн възможностите за комуникация и модели за подкрепа тип "отгоре надолу"
Има „труднодостъпни“	Средна	Ниска	Развиване на модел за „обучение на обучители“, така че регионалните и

области от сектора на ОГРДВ, които са по-слабо заинтересовани от внедряването на Национална рамка за качество			общинските власти да могат да обхванат всички институции за ОГРДВ в техните райони
---	--	--	--

Препоръка 6:

Препоръка	Междинни стъпки
Създаване на обществено достъпни доклади, които на разбираем език описват качеството на предоставяните услуги за ОГРДВ на ниво институция, на общинско, регионално и национално равнище	<p>i. Работа със статистическите, регионалните и местните институции и структури за установяване на най-ефективните начини за съпоставяне и анализиране на данните на ниво институция за ОГРДВ, за да се изготвят кратки и публично достъпни доклади за качеството на ОГРДВ.</p> <p>ii. Създаване на нова обща база данни за ОГРДВ на национално, регионално и местно равнище, която да подпомага наблюдението и оценката на качеството в системата на ОГРДВ.</p> <p>iii. Предоставяне на технически и професионални насоки, наставничество и напътствия в подкрепа на всички общности, ангажирани с прилагането на Националната рамка за качество.</p>

Описание на препоръката

76. Обществено достъпни доклади, включително данни за текущото състояние на ОГРДВ в различните институции, могат да бъдат от полза за всички заинтересовани страни, участващи в предоставянето на услуги за ОГРДВ (на ниво институция, на общинско, областно и национално ниво).

77. Родителите и семействата се интересуват от качеството на предоставяните услуги и по-специално за институцията, посещавана от техните деца. Докладите относно качеството могат да бъдат конструирани и изработени по такъв начин, че всеки потенциален читател да може да разбере дали дадена институция за ОГРДВ постига високо качество на предоставяните услуги. Следвайки индикаторите от Националната рамка за качество, тези публично достъпни доклади могат да бъдат кратки и лесноразбираеми. Подобен подход за осигуряване на яснота и прозрачност може да се използва за ежегодните справки относно качеството на общинско, регионално и национално равнище. Всички справки могат да бъдат публикувани на уеб сайт, посветен на качеството на ОГРДВ. (Той може да бъде хостван от съществуваща национална организация.)

78. Използването на набор от основни индикатори дава възможност на органите и институциите да изготвят доклади, като използват национално

съгласуван образец. Ключов аспект на тази препоръка е очакването, че тези доклади за качеството ще бъдат публично достъпни, тъй като това дава възможност да се повиши прозрачността и да се наблюдава по-голяма степен на отговорност.

79. Постигането на договореност относно основните индикатори на Националната рамка за качество гарантира, че данните за качеството на предоставяните услуги в отделните институции за ОГРДВ могат да бъдат обобщавани на общинско, регионално и национално равнище. За да се гарантира последователност, точност и надеждност, техническата работна група (вж. препоръка 4) ще предостави насоки на институциите и общините как да определят и измерват всеки индикатор.

80. Разработването на стандартизиран начин за описание на качеството на предоставяните услуги (вж. препоръка 4) предоставя възможност за ежегодно изготвяне на „информационно табло“ с данни. Същото табло би могло да бъде разработено за използване на местно, общинско, регионално и национално равнище¹⁹. Таблото може да включва данни от отделна организация (институция, община, регион) и данни на съответното национално ниво. Това ще даде възможност на родителите и на други лица, които проявяват интерес към качеството на ОГРДВ, да разберат успеха на всяка институция, община и регион, съпоставен спрямо средната стойност за страната. Общините и националните власти ще се нуждаят от капацитет и опит за обобщаване и анализ на данните от институциите за ОГРДВ.

Междинни стъпки

81. Едно от предимствата на използването на основен набор от индикатори е възможността за събиране на данни от всички институции за ОГРДВ в дадена община и регион. Постигането на съгласие за това как и кога тези данни се събират, обобщават и анализират ще бъде важно предварително условие за отчитане на качеството на предоставяните услуги за ОГРДВ. Би било възможно на определена дата ежегодно данните на всяка детска градина, детска ясла и училище по основните индикатори да бъдат изпращани на общините за анализ. Данните от детските градини и яслите ще бъдат обобщавани с данните, съхранявани от общините (генерирани чрез различни инструменти и ресурси), за да се направи измерване на индикаторите на ниво община. Например институциите за ОГРДВ трябва да бъдат ангажирани да водят записи за броя на децата, които редовно ги посещават. Всяка община ще съхранява данни за броя на децата в района и това ще позволи да се изчислят процентните съотношения.

82. По сходен начин общината може да изпраща данни за индикаторите до регионалните и националните власти ежегодно на определена дата. Регионалните и националните власти ще се нуждаят от капацитет и опит за обобщаване и анализ на данните от общините и идентифициране на регионалните тенденции. Националните органи ще имат отговорността да изготвят годишно „информационно табло“, което да показва постиженията спрямо индикаторите в Националната рамка за качество. Общините ще бъдат поканени да изработват годишно „информационно табло“, което показва постиженията на местните институции и услуги за ОГРДВ.

83. Публичното отчитане на качеството на предоставяните услуги ще изисква професионални насоки от комуникационни и технически специалисти. Важно е да се работи със статистическите, регионалните и местните власти за установяване на най-ефективните начини за съпоставяне

и анализирани на данните на ниво институция, за да се изготвят кратки и публично достъпни отчети за качеството на ОГРДВ.

84. Прозрачността на данните ще се подобри, ако се улесни достъпът на родителите, институциите за ОГРДВ, изследователите и други заинтересовани страни до информация за качеството на предоставяните услуги. Това може да стане чрез създаването на обща база данни за ОГРДВ, която да предоставя лесноразбираема информация на национално, регионално и местно равнище.

Резултати и следствия, свързани с препоръката

85. Дългосрочният успех на тази препоръка (след четири години) ще се измерва чрез изготвянето на точни, надеждни и сравними данни за качеството на ОГРДВ, установени с помощта на договорения набор от индикатори. В краткосрочен и средносрочен план успехът следва да се измерва по следния начин:

- в краткосрочен план (шест месеца след старта на изпълнението):
 - i. има съгласие от страна на общинските и регионалните власти да се разработи лесен за попълване, стандартизиран образец за отчитане на качеството на ОГРДВ;
 - ii. компетентността на членовете на техническата работна група ще се ползва за изготвянето на стандартен образец, базиран на основните индикатори.
- в средносрочен план (между шест и 24 месеца след старта на изпълнението):
 - i. има проектна версия на „информационното табло“ за вътрешна, поверителна употреба;
 - ii. следва да се обмисли дали да се определят цели или референтни показатели, които да подпомагат постепенното подобряване на качеството на предоставяните услуги.

Ресурси

86. Публикуването на лесно разбираеми данни би подкрепило постепенната промяна в начина, по който отделните институции за ОГРДВ планират и предоставят своите услуги. Въпреки че промяната може да отнеме време, тъй като отделните организации ще имат възможност да рефлектират върху постигнатото от тях качество по отношение на местните, регионалните и националните средни стойности, националното информационно табло или база данни могат да бъдат създадени по-бързо, за да предоставят на заинтересованите страни общ преглед на измененията в сектора. Следва да се вземат предвид следните разходи:

- разходите, свързани с техническата работна група;
- разходите за време на персонала в регионалните и местните органи, за да подготвят своите информационни табла въз основа на обобщените данни;
- разходите за време на персонала и такива, свързани с промяната във всяка институция за ОГРДВ;
- разходите за разработване на информационни системи с таблата за управление на качеството и тези за хостинг в интернет;
- разходите за комуникация и информация, свързани с публикуването и популяризирането на таблата за управление на качеството.

Времеви диапазон

87. Тази препоръка следва да бъде въведена на два етапа: първата стъпка ще се основава на предоставянето на информация за качеството само за вътрешна употреба; втората стъпка ще бъде оповестяването на данните, за да бъдат публично достъпни.

Рискове и мерки за ограничаване

88. В таблицата по-долу са изложени основните рискове и мерки за ограничаването им за препоръка б.

Риск	Вероятност	Значимост	Как Министерството на образованието и науката може да ограничи и управлява риска
Трудно е да се постигне лесноразбираем начин, по който да се опише качеството на предоставянето на ОГРДВ	Ниска	Ниска	Техническата работна група трябва да разгледа този въпрос и да даде насоки
Заведенията за ОГРДВ, персоналът и други се противопоставят на публикуването на съпоставима информация за качеството на предоставяните услуги	Средна	Средна	Съпоставимите данни няма да бъдат във фокуса на отчетите. Целта е да се насърчат подобрения в качеството и саморефлексията.

Потенциал за изпълнение

Обобщение на сроковете за всички препоръки

89. Проектният екип предлага постепенното въвеждане и използване на всички аспекти на Националната рамка за качество. След националната конференция през септември 2022 г., на която беше представена работата по този проект и отправени препоръките, проектният екип предлага:

- обявяване от Министерството в началото на януари 2023 г. на плана за внедряването на Национална рамка за качество;
- реализиране на второ по-мощно пилотиране на Националната рамка за качество и индикаторите от януари до април 2023 г.;
- анализ, разпространение и отчитане на резултатите от второто пилотиране през юни 2023 г.;
- въвеждането на обхвата и визията на Националната рамка за качество от септември 2023 г.;
- през първата година от прилагането на Националната рамка за качество (септември 2023 г. до юли 2024 г.) всички данни от процеса на самооценка се използват за прецизиране на основните индикатори, съгласуване на определения и начини за измерване и записване на данни, свързани с основните индикатори. Данните от индикаторите няма да бъдат публикувани през тази година – те ще бъдат

използвани в подкрепа на самооценката и ще проследяват дали основните индикатори са разбрани и дали могат да бъдат надеждно и последователно измервани във всички институции за ОГРДВ, попадащи в обхвата на Националната рамка за качество;

- от септември 2024 г. могат да бъдат въведени всички аспекти на Националната рамка за качество.

90. Екипът на проекта счита, че ще бъде важно систематично да се проследява как се прилага Националната рамка за качество. След две години прилагане на рамката в пълен обем ще бъде от полза да се извърши цялостна оценка на прилагането на Националната рамка за качество. Тази оценка, извършена от представители на работната група, разработила Националната рамка за качество, ще бъде представена в доклад, който ще бъде разгледан от експертни и ръководни лица от различните министерства.

91. Към м. септември 2026 г. оценяващият екип може да заложи следните аспекти на заданието за оценка:

- промени в обхвата на Националната рамка за качество;
- промени в основните индикатори;
- ефективност на плановете за комуникации и обучение в помощ на прилагането на Националната рамка за качество;
- предложение относно това дали да се въведат цели или референтни показатели за отделните институции, общини и региони, или това е неуспешно.

Предизвикателства, свързани с изпълнението

92. Предложеният план за действие се основава на цялостна реформа на системата на ОГРДВ. Прилагането на широкомащабни промени ще бъде предизвикателство. Следователно проектният екип смята, че ще бъде полезно отговорността за изпълнението да се възложи на една институция (за предпочитане тази организация да може да обхване всички различни сектори, участващи в предоставянето на ОГРДВ). Това може да бъде съществуваща национална институция или нова структура, която отчита интересите на различните министерства, местни власти и тези, които имат ангажимент към постигане на качество на предоставяните услуги за ОГРДВ.

93. Съществуват и други предизвикателства, свързани с прилагането на рамката – например съгласие от страна на всички министерства, отговарящи за предоставянето на услуги за ОГРДВ; необходимостта от организиране на по-нататъшни дискусии със заинтересованите страни; разходите, свързани с реформирането на системата на ОГРДВ; текущия капацитет на системата на ОГРДВ; начините, по които ясно да се комуникират новите очаквания.

Заклучение

94. Образованието и грижите в ранна детска възраст продължават да бъдат приоритет за системите за образование и обучение в цяла Европа. Резолюцията²⁰ на Съвета относно стратегическата рамка за европейско сътрудничество в областта на образованието и обучението в Европейското образователно пространство и отвъд него (2021 – 2030 г.) подчертава, че „качественото образование и качествените грижи в ранна детска възраст имат особено важна роля и следва да бъдат допълнително укрепени като основа за бъдещ успех в образованието“.

95. Дискусиите на проектния екип с членовете на Ръководния комитет, на работната група, заинтересованите страни и представителите на институциите за ОГРДВ очертават степента на интерес и подкрепа за преминаване към единна система на ОГРДВ, което е провокирано и от прилагането на Национална рамка за качество на ОГРДВ.

96. Екипът на проекта счита, че въвеждането на Националната рамка за качество на ОГРДВ ще окаже значително влияние върху качеството на предоставяните услуги за ОГРДВ, ще осигури повече подкрепа на родителите и семействата и ще насърчи социалното приобщаване и пълноценното развитие на децата.

ПРИЛОЖЕНИЯ

1. Проект на Национална рамка за качество на образованието и грижите в ранна детска възраст

Предложение за Национална рамка за качество на образованието и грижите в ранна детска възраст в България

1. Основни предпоставки

Реформата на образованието и грижите в ранна детска възраст в България се подкрепя от Европейския съюз чрез Програмата за подкрепа на структурните реформи²¹. В рамките на тази програма Европейската комисия предостави техническа помощ за разработването на Национална рамка за качество на образованието и грижите в ранна детска възраст (ОГРДВ). Техническата помощ беше предоставена в рамките на проект „Въвеждане на Национална рамка за качество на образованието и грижите в ранна детска възраст“ (REFORM/SC2020/059). Предложената рамка включва набор от индикатори и критерии за наблюдение и оценка на качеството на ОГРДВ. Нейното внедряване ще подпомогне самооценката, извършвана от детските ясли и детските градини/училищата с групи за задължителна предучилищна подготовка. Настоящото предложение включва всичко това.

Целта на проект „Въвеждане на Национална рамка за качество на образованието и грижите в ранна детска възраст“, който се осъществи в периода септември 2020 г. до октомври 2022 г., е да подкрепи:

- изграждането на по-добро разбиране за това как институциите в България могат да подобрят качеството чрез преразглеждане на управлението и предоставянето на ОГРДВ в съответствие със съществуващите политики и разработване на ефективни инструменти за тяхното прилагане;

- разработването чрез широк консултативен процес на Национална рамка за качество за ОГРДВ с набор от свързани индикатори и референтни показатели, отразяващи българския контекст;
- предварителната оценка на проекта на Национална рамка за качество за ОГРДВ и заложените в нея индикатори. Те са апробирани пилотно в няколко детски градини, ясли и в група за задължително предучилищно образование в училище. Въз основа на тази оценка е разработен план за действие за внедряване на рамката. Той включва препоръки как да се оценява и наблюдава качеството на ОГРДВ.

Съществува широко разпространено съгласие, че висококачествените образование и грижи в ранна детска възраст могат да положат основите за по-късен успех в живота по отношение на образованието, благосъстоянието, пригодността за наемане на работа и социалното приобщаване и са особено важни за децата в неравностойно положение. Висококачествените ОГРДВ са ефективна и ефикасна инвестиция в образованието и обучението.

Предложението за Национална рамка за качество на образованието и грижите в ранна детска възраст е разработено въз основа на експертизата и опита на широк кръг заинтересовани страни, в т.ч. експерти от образователния, здравния и социалния сектор. Рамката се основава на петте области на качество, определени в Европейската рамка за ОГРДВ (*достъп, персонал, учебна програма, наблюдение и оценка, управление и финансиране*), като надгражда силните страни на българската система за ОГРДВ.

Като отправна точка за изработването на настоящото предложение бяха използвани двата доклада, изготвени в рамките на проекта, отразяващи настоящата ситуация на ОГРДВ в България²² и националните и регионалните политики за ОГРДВ в други европейски страни²³.

2. Настоящата ситуация по отношение на ОГРДВ в други европейски страни

През деветдесетте години на миналия век фокусът в политиките на ниво ЕС е насочен към подобряването на достъпа до ОГРДВ чрез прилагане на европейски референтен показател за отчитане на обхвата на деца на възраст между четири години и тези в задължителна училищна възраст в системата за образование. По-голямата част от действията на равнище ЕС са насочени към увеличаване на местата в институциите и в структурите за предучилищно образование, като се обръща внимание на количествения обхват на децата.

През последните години Европейският фокус се измества от осигуряването на достъп до ОГРДВ към подобряване на качеството на предоставяните услуги. Това води до разработването на Европейската рамка за качество на ОГРДВ от тематична експертна работна група през 2012 г., създадена от работната програма „Образование и обучение 2020 г“.

Началото на системната работа на страните членки на съюза по преследване не само на количествени цели за обхват на децата в ОГРДВ, но и за постигане на качествени цели, така че националните политики да допринесат за хармонично развитие в първите години от живота на всяко дете, е дадено с приемането на Препоръка за изграждане на висококачествени системи за образование и грижа в ранна детска възраст (ОГРДВ) от Съвета на Европейския съюз (СЕС) през май 2019 г. Препоръката дава общите насоки за прилагане на рамката за качество на образованието и грижите в ранна детска възраст, които включват различни подходи за постигане на качество и които могат да бъдат адаптирани на национално ниво за реформиране на структурите за предоставяне на ОГРДВ, качеството на

процесите в ОГРДВ и резултатите, произтичащи от предоставените услуги. Рамката за качество на образованието и грижите в ранна детска възраст се явяват инструмент за управление, чиято цел е да даде насоки за разработването и поддържането на системи за образование и грижи в ранна детска възраст на базата на десет позиции, свързани с качеството, които са структурирани в пет по-широки области: достъп, работна сила, учебна програма, наблюдение и оценка, управление и финансиране.

Направеният преглед на промяната в политиките показва, че държавите членки се спират и определят най-важните области на качеството, свързани с достъпа, персонала и учебната програма. Държавите членки използват Европейската рамка за качество за промяна на политиките и практиките си именно в тези три области на ОГРДВ, като фокусът е поставен основно върху:

Достъпа: наличността и достъпността на предоставяните услуги в системата за ОГРДВ, с повишено внимание към справяне с неравенствата, произтичащи от неравномерното географско разпределение на услугите и от затрудненията на уязвимите групи да получат достъп до услугите;

Персонала: превръщането на професиите в системата на ОГРДВ в по-привлекателни и желани чрез осигуряване на възможности за повишаване на първоначалната професионална квалификация, предоставяне на професионална подкрепа на по-ниско квалифициран персонал (напр. възпитатели и помощници) и чрез подобряване на условията на труд;

Образователното съдържание/учебната програма: проектирането и внедряването на подобрена програма за предучилищно образование (особено за деца на възраст от три до шест години), която отделя повече внимание на прехода към началното училище; засилване на сътрудничеството между централните и местните власти (включително привличането на различни заинтересовани страни) при разработването на учебни програми за ОГРДВ.

Двете измерения от препоръката за прилагане на рамката за качество на образованието и грижата в ранна детска възраст, които са обхванати в по-малка степен, са наблюдение и оценка, както и управление и финансиране.

Това потвърждава факта, че Европейската рамка за качество може да бъде анализирана и прилагана в контекста на всяка държава членка. Тя представлява споделена референтна рамка, която насърчава диалога при дефинирането на качество и подкрепя обществените консултации за начина, по който да се реформира сферата на ранното детско развитие. Анализът на скорошния опит на други европейски държави установява няколко области, в които определени инициативи могат да подпомогнат разработването на Национална рамка за качество в България:

- Приемане на споделена визия за ранното детско развитие, която се отнася до всички деца от раждането до задължителната училищна възраст. Една споделена визия, в която политиките за ОГРДВ са основни и важни елементи поради тяхната свързаност и взаимовръзката им с всички останали сфери на политиките с въздействие върху децата и която може да се приложи и използва във всички услуги за ОГРДВ, е значителна стъпка в постигането на култура, ориентирана към качество, достъпно за всяко дете;
 - Установяване на споделено разбиране за това какво включва системата за ОГРДВ в България и какви са нейните характеристики;
 - Разработване и внедряване на стандартизиран механизъм на самооценка, който е синхронизиран и с външната оценка;
 - Определяне и приемане на общо разбиране за измерване на качеството на образованието и грижите в ранна детска възраст. Това включва установяване на ограничен набор от твърдения за качество със съответните индикатори, които мерят най-важните аспекти на качеството.
 - Наскоро европейска работна група за ОГРДВ установи²⁴, че е ценно да има единен набор от компетенции, които описват изискванията и

очакванията към работещите в системата на ОГРДВ - практики, персонал, ръководители и управленци.

3. Настоящата ситуация по отношение на ОГРДВ в България

В началото на този проект беше направен обективен анализ на начина, по който могат да се вземат решения за разработването и внедряването на Национална рамка за качество на ОГРДВ. Този анализ обхваща системата и структурата на ОГРДВ, определена в нормативната и в стратегическата рамка в страната. Определена е степента на съответствие на системата на ОГРДВ в България с основните области в Европейската рамка за качество на ОГРДВ. Идентифицирани са силните страни и проблемните области в структурата на системата за ОГРДВ. По-долу е представено обобщение на основните заключения от този анализ.

1. Достъп

По отношение на наличието и достъпността на всяко дете до ОГРДВ се установява различно и неравномерно разпределение в различните типове населени места, както и различен обхват на децата според местоживеенето на техните семейства, техния статус и етно-културна принадлежност. По отношение на достъпа до ОГРДВ в България не съществува механизъм за оценка на нуждите и планиране на капацитета на услугите за ОГРДВ, основан на данни за демографските характеристики, потребностите и желанията на семействата. Нормативната и стратегическата рамка не дават възможност за избор на родителите на различни форми на услуги освен регулираните в законодателството детски ясли и детски градини/училища с групи за задължително предучилищно образование.

Участието на родителите в процесите на вземане на решения по отношение на дейностите с детето и изградената среда за учене е нормативно гарантирано само в детските градини. Улесняването на прехода на децата от семейната среда към детската градина/ясла се гарантира с Наредба № 5 от 2016 г. за предучилищното образование, която се отнася само до детските градини.

В детските градини има нормативно регламентирана система за повишаване на квалификацията и професионалните умения на персонала по отношение на подкрепата и работата с деца със специални потребности, с увреждания, с различен етнически произход, както и по отношение на подкрепата на двуезичните деца и тези, за които българският не е майчин език. Подобна регламентирана система следва да се изгради и за работещите в детските ясли, в които съществуват отделни практики.

2. Персонал

В нормативната база на предучилищното образование е въведено изискване за адекватна образователно-квалификационна степен към директорите на детски градини и педагогическия персонал. Не са налични специфични изисквания към непедagogическия персонал.

В системата на здравеопазването е въведено изискване към професионалистите за адекватна образователно-квалификационна степен за ОГРДВ (ниво 6) съгласно Международната стандартна класификация на образованието (ISCED), що се отнася до медицинските функции на персонала, но не и по отношение на възпитанието и обучението и грижата за деца в най-ранна възраст. По отношение на препоръката за образователна степен към директорите на детските ясли, медицинския и педагогическия персонал са въведени нормативни изисквания, но не и към помощния персонал.

В детските градини са осигурени благоприятни условия на труд с въведения регламент за физическата среда, материалната обезпеченост и нивото на възнаграждение, за прилагането на финансови и други стимули за работещите в образователната система.

3. Образователно съдържание

Програмната и методическата осигуреност на системата на предучилищното образование (от 3 до 7 години) са гарантирани в нормативната уредба. В настоящия момент в България е утвърден държавен образователен стандарт за предучилищното образование, а детските градини разработват и прилагат програмни системи. Програмната система представлява цялостна концепция за развитието на детето с подходи и форми на педагогическо взаимодействие, подчинени на обща цел. За децата от всички възрастови групи се осигуряват познавателни книжки, разработени и утвърдени в съответствие с държавен образователен стандарт за предучилищното образование. Този подход, с използване на нормативно утвърдени стандарти и синхронизирана с тях програмна и методическа осигуреност, не е задължителен за персонала, работещ с деца под тригодишна възраст.

В детските градини е въведено изискване за подкрепа на детето за усвояване на стратегии за учене чрез използване на игровия механизъм и социални взаимодействия, но за детските ясли няма такъв регламент, въпреки че на места има иновативни практики.

Европейската рамка за качество предвижда прилагането на учебната програма от персонала в сътрудничество с децата и техните родители. Това изисква служителите и ръководителите да рефлектират върху собствената си практика и за това има въведен регламент в детските градини, но липсва такъв в детските ясли.

4. Наблюдение и оценка

Механизмите за наблюдение и оценка в детските градини включват както външно, така и вътрешно оценяване и възможност за участие на семействата. Тази информация не се обменя и ползва в достатъчна степен на съответното местно, регионално и/или национално равнище, за да се планира по-нататъшното повишаване на качеството на политиките и практиките. Външното оценяване на институциите в образователната система обхваща образователния процес и управлението и се основава на съгласувани критерии и показатели, които могат да бъдат подобрени при необходимост. Всяка година Националният инспекторат по образованието публикува обобщен доклад и информира всяка от заинтересованите страни за резултатите от оценката. На ниво институция оценките включват конкретни препоръки как може да се подобри качеството на ОГРДВ.

За детските ясли и яслените групи към детските градини в законодателството не са разписани механизми за наблюдение и оценка. За разлика от детските градини там няма законово предписани задължения за външно или вътрешно оценяване. Въпреки това някои елементи от Рамката за качество на ОГРДВ на ЕС, като учебната програма и подготовката на персонала за работа с деца в ранна възраст, възпитание, обучение, социализация, се подлагат на наблюдение и оценка.

От правна гледна точка както детските ясли, така и детските градини са задължени да следват принципите за закрила на детето и да участват в превенцията на насилието и тормоза срещу деца.

5. Управление и финансиране

По отношение на управлението на ОГРДВ от Министерството на здравеопазването (МЗ), Министерството на образованието и науката (МОН) и Министерството на труда и социалната политика (МТСП) се установява, че от законодателна и регулаторна гледна точка ролите и отговорностите във всеки от трите сектора поотделно се различават и в същото време са ясно определени и дефинирани. Политиките за ОГРДВ, разработени чрез всяка управленска структура, не са координирани. Структурните и организационните характеристики в управлението на ОГРДВ в здравната система и в образователната система водят до голямо разграничение и разлики в смисловите и съдържателните им характеристики и не осигуряват необходимата приемственост между различните видове институции.

От гледна точка на управлението на политиките за ОГРДВ на всеки сектор са недостатъчно координирани и свързани. Съществуват специфични за сектора

регламенти и политики, които невинаги се отнасят едни към други. Те не са свързани с други сектори по отношение на целите, принципите, подходите и визията за ОГРДВ. Някои части от законодателството обаче предвиждат междусекторно взаимодействие и координация, когато се работи по конкретна политика (например в Закона за социалните услуги). Този интегриран подход към регулирането не е въведен във всички правни актове и няма съгласувана политика и начин на работа във всяка част на системата за ОГРДВ. България не разполага с набор от всеобхватни и съгласувани публични политики, които свързват образованието и грижите в ранна детска възраст с други сектори, отнасящи се до благосъстоянието на малките деца и техните семейства.

Като цяло няма индикации за недостиг на финансиране за основните дейности в детските ясли и в детските градини. Въпреки това повишаването на качеството на системата за ОГРДВ изисква целенасочено финансиране и чрез национални програми или чрез промени във финансовия стандарт. Липсват данни, които да сочат за наличие на бюджетна координация между Министерството на здравеопазването и Министерството на образованието и науката по отношение на заплатите на персонала или целите на политиката за ОГРДВ.

4. Общи положения

Детските ясли, детските градини и групите за задължително предучилищно образование в училища са основните (обществени) институции, предоставящи ОГРДВ преди началото на задължителното училищно образование. Организацията и дейността на детските ясли, детските градини и училищата с групи за задължителна предучилищна подготовка са регламентирани в различни нормативни актове. Регулацията засяга управлението и организацията на дейностите в детските ясли и в предучилищното образование.

Детските градини и училищата с групите за задължително предучилищно образование в училищата осигуряват възпитание, обучение, социализация и грижи чрез педагогически и непедagogически персонал, който прилага държавния образователен стандарт (ДОС) за предучилищно образование, както и други ДОС, които регламентират дейността им.

Прилагането на национална рамка за качество на системата за ОГРДВ ще даде възможност за постигането на консенсус и съгласуваност между изследователи, образователни експерти, семейства, професионални, синдикални и неправителствени организации, действащи в тази сфера по отношение на необходимите политики и условия, които водят до подобряване на образователните практики и грижите в рамките на услугите в ранна детска възраст и на системата за ОГРДВ. Това би довело както до повишаване качеството на предоставяните услуги, така и до постигане на общо разбиране за високо качество на услугите във всички структури на системата за ОГРДВ.

Качеството на ОГРДВ е многоизмерна концепция, която е широко обсъждана и разисквана през годините.²⁵ Качеството непрекъснато се развива, а корените му са изложени в Конвенцията за правата на детето (КООНПД) и в Ръководството към общ Коментар № 7 (2005) за прилагане правата на детето в ранна възраст.

Общо е разбирането сред практики, политици и изследователи, че качеството на ОГРДВ е термин, натоварен с културни ценности и търпи развитие в процеса на договаряне между различните заинтересовани страни. Трите основни стълба на качеството, идентифицирани в научната литература, са качество на: структурата, на процесите и на резултатите.²⁶

Само по себе си осигуряването на достъп до услуги за образование и грижи не е достатъчно, ако е изолирано и не се допълва от предоставянето на високо качество на ниво структура и на ниво процес във всички институции, работещи с деца в ранна възраст.²⁷

Качеството на ниво структура се отнася до това как системата за ОГРДВ в ранна детска възраст е проектирана и организирана. Включва разпоредби, свързани с работното време, акредитацията, персонала, разработването на учебни програми, финансирането, съотношението между преподаватели и деца, договореностите, които гарантират, че всички деца имат достъп до услуги и отношението към тях е справедливо и в съответствие с индивидуалните им нужди, както и изискванията за здраве и безопасност.²⁸

Качеството на ниво процес разглежда практиките и подходите, които дават информация относно взаимоотношенията и взаимодействията между служителите и децата, както и между самите деца. То също така включва ролята на играта в рамките на учебната програма; взаимоотношенията между персонала и семействата; степента, в която грижите и образованието са интегрирани.²⁹

Измерването на **качеството на резултатите** буди все по-голям интерес в целия Европейски съюз. Оценката на практиките в институциите, предоставящи ОГРДВ, често се основава предимно на описания и очаквания, а не на индикатори. Измерването на резултатите от ОГРДВ е рядкост и често ако се случва е във връзка с „училищната готовност“ или „подготовката на детето за преход“.

Създаването на Рамка за качество на ОГРДВ в българския контекст се основава на:

- разработване на обща визия за целия сектор и спектър от услуги за ОГРДВ;
- споразумение за начина, по който ще се извършва наблюдение на изпълнението на поставените във визията цели,
- индикатори, които дават информация за напредъка и проблемните области;
- решение за залагане на цели в плана за изпълнение;
- отчитане на успеха на системата по отношение на индикаторите и всякакви цели, чието постигане е заложено в процеса на изпълнение.

Процесът на съвместно създаване и апробиране в практиката на предложението за Национална рамка за качество на ОГРДВ предостави възможност за разработване и оценка на най-подходящите показатели за измерване на успеха и най-подходящите механизми за отчитане. Този процес беше основан на съгласието за общата цел (или визия) за развитие на качеството в системата на ОГРДВ, която обхваща и се отнася за всички деца в периода от тяхното раждане до постъпването им в училище.

Предложената Национална рамка за качество на ОГРДВ ще даде възможност на институциите на национално, областно и общинско ниво да установят среда, в която да се развиват и да предоставят образование и грижа в ранна детска възраст, както и да поемат отговорност за тяхното качество.

5. Обхват и визия на Националната рамка за качество на ОГРДВ

В процеса на разработването на Националната рамка за качество на ОГРДВ бе констатирана необходимостта от обхващане на всички институции, предоставящи услуги за ОГРДВ, както и трудността да бъдат включени неформално предоставяните услуги за деца в ранна възраст. В тази връзка предложението за Национална рамка за качество на ОГРДВ включва:

всяка регулирана услуга, която осигурява образование и грижи за деца от раждането до задължителната възраст за започване на училищно образование.

Институциите, предоставящи ОГРДВ, включват всички общински, държавни и частни детски градини и училища с групи за задължително предучилищно образование, както и всички общински, държавни и частни (лицензирани) детски ясли. Услуги извън това определение (напр. нерегулирани доставчици, родителски кооперативи, нелицензирани центрове за дневна грижа и детегледачки) могат да бъдат добавени към обхвата на Националната рамка за качество на ОГРДВ едва след уточняване на статута и регламентиране на този вид услуги.³⁰

Всяка реформа в системата за ОГРДВ се основава на създаването на визия за развитието на системата. Визията обхваща всички деца в ранна възраст – от раждането им до започване на началното им образование, всички форми и видове услуги за образование и грижа, регламентирани и във всички секторни политики. Всички заинтересовани страни, обединени от споделени цели, ценности, принципи и общо разбиране за висококачествена система за ОГРДВ, са включени в разработването и прилагането на визията.

Поставяйки детето и неговото цялостно развитие в центъра на всички процеси в системата на ОГРДВ, въз основа на натрупания опит при пилотирането и ползотворното сътрудничество между институциите и организациите, участвали в разработването на настоящото предложение за рамка за качество, споделената визия за качествено ОГРДВ се съдържа в разбирането, че:

*Висококачественото образование и грижи в ранна детска възраст в България подпомагат благосъстоянието, социалното, емоционалното, когнитивното, психичното и физическото развитие на **всяко дете**, основават се на ефективни партньорства със семействата и са налични и достъпни в еднаква степен за всички деца от раждането им до възрастта на започване на начален етап на образование. Всяко дете в България има право на висококачествено образование и грижа в ранна детска възраст, която включва и подготовка за преминаване в училищно образование."*

6. Принципи, които подкрепят Националната рамка за качество на ОГРДВ

Визията за високо качество на ОГРДВ е в съответствие с принципите, залегнали в Европейската рамка за качество, и съвпада с това, към което се стремят много други европейски държави при предоставянето на ОГРДВ. Националната рамка за качество на ОГРДВ трябва да продължи да се развива, да подкрепя изграждането на единна система за ОГРДВ и да се основава на следните принципи:

- Висококачественото ОГРДВ е от решаващо значение за насърчаване на развитието и ученето на децата, а в дългосрочен план – за повишаване на техните образователни резултати;
- Участието на родителите и семейството като партньори е от ключово значение за осигуряването на оптимална среда за растежа и развитието на децата, доколкото те са отговорни за неговото благосъстоянието, здраве и развитие;
- Висококачественото ОГРДВ трябва да поставя детето в центъра с фокус върху неговите права³¹, активното му включване и зачитане на възгледите му;
- Висококачественото ОГРДВ изисква засилена координация, приемственост и синхронизиране на мерките между всички отговорни органи, институции и заинтересовани страни.

7. Позиции, които подкрепят Националната рамка за качество на ОГРДВ

Националната рамка за качество, идентично на Европейската рамка, включва набор от позиции³², които описват висококачествена система за ОГРДВ. Тези позиции определят качеството на ОГРДВ. Въвеждането на Национална рамка за качество цели да осигури подкрепа за постигане на тези позиции:

Области на качеството	Позиции, определящи качеството в съответната област
Достъп	<p>Позиция 1: ОГРДВ, което е налично и достъпно за всяко дете</p> <p>Позиция 2: ОГРДВ, което насърчава участието, засилва социалното приобщаване и приветства многообразието</p> <p>Позиция 3: ОГРДВ, което отговаря на нуждите и желанията на семействата и на децата по отношение на ОГРДВ</p>
Персонал	<p>Позиция 4: Добре квалифициран персонал, който преминава първоначално и продължаващо обучение, позволяващо му да изпълнява своята професионална роля</p> <p>Позиция 5: Персонал, за който са осигурени благоприятни условия на труд, включително професионално ръководство, създаващи възможности за наблюдение, рефлексия, планиране, работа в екип и сътрудничество с родителите и семейството</p>
Образователно съдържание	<p>Позиция 6: Образователно съдържание, основано на педагогически цели, ценности и подходи, което дава възможност на децата да разгърнат пълния си потенциал и адресира тяхното социално, емоционално, когнитивно и физическо развитие и тяхното благосъстояние.</p> <p>Позиция 7: Образователно съдържание, което насърчава персонала да подкрепи развитието и способностите на децата, да си сътрудничи с колеги и родители и да осъществява критична оценка и самооценка.</p>
Наблюдение и оценка	<p>Позиция 8: Наблюдение и оценка, които позволяват събиране на информация на местно, регионално и/или национално равнище с цел планиране на политики и мерки за повишаване на качеството</p> <p>Позиция 9: Координирани системи за наблюдение и оценка в защита на правата и на висшия интерес на детето на ниво институция, община, област</p>
Управление и финансиране	<p>Позиция 10: Заинтересовани страни, които имат ясно и споделено разбиране за ролята и отговорностите си и готовност за сътрудничество с партньорски организации.</p> <p>Позиция 11: Нормативна уредба, финансиране и регулярна отчетност, които подпомагат универсалния достъп до висококачествено ОГРДВ</p>

8. Индикатори на национално равнище

Подбран е и е пилотиран набор от национални индикатори. Те подкрепят измерването на напредъка по всяка една от областите за качество и са определени въз основа на съответствието им със следните критерии:

- ясна дефиниция;
- данните да могат да се събират по сравнително лесен и последователен начин с цел да се избегне допълнителното натоварване на институциите;
- измеримост във всяка детска градина и ясла (с цел да се предостави пълна и точна картина на качеството на ОГРДВ);
- има възможност да се събират, анализират и докладват данни на ниво детска градина и ясла, на общинско, регионално и национално ниво.
- Предоставя се информация за най-належащата нужда от промени в системата на ОГРДВ.

За измерване на качеството във всяка една от петте области са определени следните национални индикатори:

1. Дял на децата в България (измерван поотделно за тези на възраст от раждането до три години; и за тези между три години и възрастта за постъпване в първи клас), които участват редовно в ОГРДВ;
2. Дял на квалифицирания персонал в сферата на ОГРДВ, който получава подкрепа³³ за своето професионално развитие³⁴ в съответствие с национално договорените изисквания за компетенции на този персонал;
3. Дял на институциите, предоставящи образователно съдържание, даващо възможност на децата да разгърнат пълния си потенциал (планът за внедряване следва да включи съгласувано измерване на потенциала на детето въз основа на неговото социално, емоционално, когнитивно, психично и физическо развитие);
4. Дял на институциите, предоставящи ОГРДВ, които използват данни, за да подобряват качеството на ОГРДВ (доставчиците биха могли да използват административни, педагогически и други данни, включително данни от родителите³⁵);
5. Дял от brutния вътрешен продукт, инвестиран в ОГРДВ

Тези пет **национални индикатора** ще очертаят цялостна картина на качеството на предоставяните услуги за ОГРДВ. Институциите на национално ниво могат като част от една бъдеща стратегия за внедряване да определят целева стойност за всеки от тези индикатори. Целевите стойности могат да се основават на средните стойности за Европейския съюз, напр. процентът на brutния вътрешен продукт, инвестиран в ОГРДВ, се увеличава с 0,2% годишно, докато достигне средната стойност за Европейския съюз. Тези целеви стойности следва да бъдат определени и приети заедно с утвърждаването на настоящото предложение.

9. Самооценка на качеството на ниво община/институция

В допълнение към националните индикатори може да се опише качеството на предоставяните услуги на общинско и институционално ниво. Подобно описание подпомага наблюдението и последващото подобряване на качеството на ОГРДВ. Следващите предложения обхващат качеството на ниво структура и качеството на ниво процес. Използването на индикатори изисква подготовка на всички участници в процеса на тяхното прилагане. Индикаторите са структурирани в съответствие с петте области на качеството, посочени по-горе. На този етап не се предвижда измерване на резултатите/въздействието от висококачественото предоставяне на

ОГРДВ, но във връзка с определянето на училищната готовност това може да бъде планирано, при условие че се приеме единен инструмент за това.

Въз основа на консултации с членовете на работната група и обратната връзка от участниците в пилотирането на проекта на Национална рамка за качество някои от индикаторите (в получен шрифт) са по-подходящи за събиране на данни на общинско ниво. Останалите подкрепят самооценката на качеството на ниво институция за ОГРДВ.

1. Достъп

На общинско ниво следните индикатори определят характеристиките на висококачественото предоставяне на услуги:

- **Дял на децата в България (от раждането до три години; и деца над тригодишна възраст до възрастта за постъпване в първи клас), които участват редовно в ОГРДВ;³⁶**
- **Дял на децата, за които има налично достъпно и държавно субсидирано място за образование и грижа в ранна детска възраст.**

За целите на самооценката на качеството на всяка институция по отношение на **достъпа** е ценно да се отчете как детските градини, яслите и училищата с групи за задължително предучилищно образование:

- предоставят възможности за участие на всяко дете и неговото семейство независимо от техния пол, етническа принадлежност, майчин език, социален статус или допълнителни нужди;
- отчитат нуждите и желанията на семействата и насърчават участието им в процеса на ОГРДВ;
- отчитат нуждите и желанията на децата, стимулират и насърчават тяхното активно участие и пълноценно развитие;
- осигуряват съвременна, безопасна, стимулираща, приобщаваща и сигурна среда за учене чрез игра.

Добавената стойност на висококачествените услуги за ОГРДВ за всички деца, особено за тези с допълнителни нужди и децата, чиито семейства са от социално уязвими общности, е изключително висока. Увеличаването на процента на децата, чиито семейства могат да ползват достъпни и държавно субсидирани услуги в системата на ОГРДВ, укрепва социалното сближаване и предоставя повече възможности за всички деца в обществото – особено онези в неравностойно положение. Предложенията за извършване на самооценка подчертават значението на участието на семейството и зачитане вижданията на децата в процеса на ОГРДВ, както и създаването на достъпна и стимулираща среда. Като част от плана за внедряване могат да се разработят насоки по всяко от тези предложения за самооценка.

2. Персонал

Персоналът, ангажиран в системата на ОГРДВ, се нуждае от подходяща комбинация от компетенции, които са специфични за работата с деца в ранна детска възраст. Това е от решаващо значение за осигуряването на висококачествено ОГРДВ, тъй като дава възможност на персонала да постави своята педагогическа практика в контекст и да я адаптира така, че да отговори на разнообразните нужди на децата и семействата. На общинско ниво следните индикатори определят характеристиките на висококачественото предоставяне на услуги.

- **Дял на служителите, работещи пряко с деца, завършили професионално образование, основано на изискванията, които съответстват на тяхната длъжност в съответната институция.**

- **Дял на директорите и професионалистите, които работят в институциите за ОГРДВ и демонстрират национално договорените изисквания за компетенции.**
- **Процентно съотношение на средната заплата на професионалните служители в институциите за ОГРДВ, заети в публичния сектор, спрямо средната работна заплата в системата на предучилищното и училищното образование;**
- **Средно съотношение на броя деца спрямо всички служители, работещи пряко с тях.**

В помощ на самооценката на качеството на всяка институция по отношение на персонала трябва да се има предвид:

- Делът на професионално квалифицирания персонал в сферата на ОГРДВ, който получава подкрепа³⁷ за своето професионално развитие³⁸ в съответствие с национално договорените изисквания за компетенции на този персонал;
- Съотношението на броя деца спрямо броя професионално квалифицирани служители, работещи пряко с тях;
- Времето, предоставено на персонала за подготовка, рефлексия и подобряване на качеството на тяхната работа (т.е. времето, в което не работят пряко с деца).

Инвестициите в системите, които подпомагат персонала (както съществуващата работна сила, така и новите в професията), водят до подобряване на качеството, укрепват мотивацията и задържат персонала в системата, както и подобряват цялостното развитие на децата.

3. Образователно съдържание

Образователното съдържание (включително стандарти, програмни системи за ОГРДВ) трябва да определя общи цели, ценности и подходи, които отразяват очакванията на обществото за ролята и отговорностите на детските градини, детските ясли и училищата, и насърчават развитието на децата. На общинско ниво следният индикатор определя характеристиките на висококачественото предоставяне на услуги.

- **Процентът на доставчиците на ОГРДВ, които използват официална, одобрена или задължителна рамка, която отговаря на държавните стандарти за качество на ОГРДВ.**

В помощ на самооценката на качеството на всяка институция по отношение на **образователното съдържание** трябва да се има предвид:

- образователно съдържание, даващо възможност на децата да разгърнат пълния си потенциал, в т. ч. социалното, емоционалното, когнитивното, психическото и физическото си развитие;
- персоналетът реализира образователното съдържание чрез игровия подход, поставящо детето в центъра;
- институцията осигурява конструктивни взаимодействия (дете/дете, дете/възрастен и възрастен/възрастен), които насърчават взаимното уважение, чувствителността и работата в екип и се основават на ясни политики и процедури;
- персоналетът планира образователното съдържание въз основа на информация (обратна връзка) от деца, родители и колеги с оглед системно подобряване на практиката.

Добре балансираната комбинация от образование и грижи може да насърчи благосъстоянието на децата, положителната им представа за себе си, физическото, социалното, психическото и познавателното им развитие. Опитът на децата и

тяхното активно участие трябва да бъдат високо ценени, а значението на ученето чрез игра трябва да бъде осъзнато и активно подкрепяно.

4. Наблюдение и оценка

Наблюдението и оценката трябва да спазват и да отговарят на всички законови изисквания, свързани с използването на лични данни. Целта на наблюдението и оценката е резултатите от тях да се в подкрепа на децата и семействата и да предоставят увереност на местните общности относно качеството на образование и грижа за децата. Всички заинтересовани страни, включително персоналетът, трябва да бъдат включени в дейностите по наблюдение и оценка. На общинско ниво следните индикатори определят характеристиките на висококачественото предоставяне на услуги:

- **Дял на институциите, предоставящи ОГРДВ, които използват административни, педагогически и други данни, за да подобряват качеството на ОГРДВ, включително данни от родителите³⁹;**
- **Дял на институциите, предоставящи ОГРДВ, за които информацията за качеството на предоставяните услуги е публично достъпна⁴⁰.**

В помощ на самооценката на качеството на всяко заведение по отношение на **наблюдението и оценката** трябва да се има предвид до каква степен съществуващите системи за наблюдение и оценка

- отчитат постиженията на децата и подкрепят развитието им;
- отчитат качеството на взаимоотношенията между персонала и децата, което води до неговото подобряване.

Всяка институция за ОГРДВ трябва като минимум да събира и използва един и същ набор от данни, за да влияе в посока подобряване на качеството на предоставяните услуги. Информацията и данните от наблюдението следва да се използват за анализ и оценка на качеството на предоставяното ОГРДВ и за планиране и реализиране на дейности за подобрения на ниво институция.

5. Управление и финансиране

Индикаторите в тази област подчертават важноста на институциите за ОГРДВ да синхронизират действията си, за да отговорят адекватно на нуждите на децата и техните семейства. Това включва предоставянето на точна информация; установяването и развитието на партньорски отношения с родителите; съсредоточаването върху нуждите на децата и тяхното развитие. На общинско ниво следните индикатори определят характеристиките на висококачественото предоставяне на услуги:

- **Дял на институциите за ОГРДВ, които използват модел на официално договорени партньорски отношения с родители и други заинтересовани страни;**
- **Дял на общините, които докладват, че са разработили и въвели крос-секторна система за управление, обхващаща всички аспекти на предоставянето на ОГРДВ;**
- **Процентът на детските институции в общината, които в сравнение с предходната година получават (минимум 10%) допълнително финансиране за подкрепа на деца в неравностойно положение и техните семейства.**

В помощ на самооценката на качеството на всяка институция по отношение на **управление и финансиране** трябва да се има предвид:

- разработването на политика за управление и финансиране на ОГРДВ на ниво институция, която включва наблюдение и отчитане на ефективността на годишния бюджет.

Качеството на управлението и финансирането се измерва най-добре на системно ниво чрез горепосочения национален показател. Това помага да се очертае до каква степен са добре синхронизирани различните елементи на системата за ОГРДВ и колко добре са съгласувани образователните, здравните и социалните услуги, за да посрещат нуждите на всяко дете.

10. Измерване на качеството чрез Националната рамка за качество на ОГРДВ

Националната рамка за качество включва три аспекта на измерване:

- пет национални индикатора;
- описания на качеството на общинско ниво;
- подкрепа за самооценката на качеството от институциите за ОГРДВ.

Взети заедно, тези аспекти на измерване на ниво детска градина/ясла/училище, на общинско и национално ниво дават ясна представа за качеството на предоставяните услуги за ОГРДВ. Внедряването на рамката за качество зависи от сътрудничеството на институциите за ОГРДВ, общините и националните структури.

Националните индикатори

Измерването на националните индикатори следва да се основава на официалните статистически данни, както и на данни, събирани от всяка детска градина/детска ясла/училище, прилагаща рамката. За да се подпомогне генерирането на тези количествени данни и да се осигури съпоставимост и последователност, към националните индикатори ще бъдат изготвени допълнителни насоки. Тези насоки следва да включват подробна информация как детските градини, детските ясли и училищата с групи за задължителна предучилищна подготовка могат да измерят всеки един индикатор.

Към определена дата ежегодно данните на всяка детска градина, детска ясла и училище по националните индикатори ще бъдат изпращани на общините за анализ. Данните от институциите за ОГРДВ ще бъдат комбинирани с данните, съхранявани от общините (генерирани чрез различни инструменти и ресурси), за да се направи измерване на индикаторите на ниво община. Например детските градини и ясли трябва да събират данни за броя на децата, които редовно посещават съответната институция. Всяка община ще съхранява данните за броя на децата на тяхна територия и това ще позволи да се изчислят процентните индикатори. Общините ще се нуждаят от капацитет и опит за комбиниране и анализ на данните от детските градини, детските ясли и училищата с групи за задължителна предучилищна подготовка.

Общината следва да изпраща данни за индикаторите до регионалните и националните власти ежегодно към определена дата. Регионалните и националните власти ще изградят капацитет за анализ на данните от общините и идентифициране на регионалните и националните тенденции. На национално ниво ще се изготвя годишно „табло“, което да показва постиженията спрямо петте национални индикатора в предложената Националната рамка за качество. Общините също биха могли да изработват свое собствено годишно „информационно табло“, което показва постиженията на местните детски градини, детски ясли и училища с групи за задължителна предучилищна подготовка по отношение на договорените индикатори.

Общините могат да проверят извадка от отговорите на детските градини, детските ясли и училищата, за да изградят доверие в данните, да проверят точността им и да анализират ефективността на допълнителните насоки. По време на посещенията си инспекторите могат да обсъдят подходите, възприети от детските градини, детските ясли и училища с групи за задължителна предучилищна подготовка за събиране и анализ на данни по тези договорени индикатори, и споделят добри практики за насърчаване и подкрепа на напредъка.

Описанията на качеството на общинско ниво

Освен изпращане на данни за националните индикатори от всяка детска градина/ясла/училище, обхванати от рамката, се изисква да изпращат данни по индикаторите за високо качество (те са посочени в получерен шрифт по-горе). Тези данни, наред с данните по националните индикатори, могат да бъдат включени в информационните табла, изготвяни от общините. Що се отнася до националните индикатори, общините могат да проверяват извадка от отговорите на детските градини, детските ясли и училищата, за да изградят доверие в данните, да проверят точността им и да анализират ефективността на допълнителните насоки.

Самооценката на заведенията за ОГРДВ

Информацията, събрана от институциите за ОГРДВ в подкрепа на тяхната самооценка, се съхранява от тях. Данните ще подкрепят вътрешните процеси и подобрения и всеки доставчик на услуги за ОГРДВ ще решава как да споделя информацията си с родителите, персонала и други заинтересовани страни.

Прилагането на националната рамка за качество следва да доведе до актуализиране на съществуващия подход за измерване на качеството на услугите за ОГРДВ. Това би опростило съществуващата система, намалило административната тежест върху отделните детски градини, детски ясли и училища с групи за задължителна предучилищна подготовка, би отговорило на местните особености с използването на ограничен брой индикатори. В допълнение това актуализиране ще даде яснота относно отговорностите и ролите на всяка организация в сектора на ОГРДВ.

Прилагането на рамката поставя изискването и ще доведе до подобряване на сътрудничеството и координацията между детските градини/училищата с групите за задължително предучилищно образование, детските ясли и местните и националните институции. Прилагането ще трябва да бъде подкрепено от разработването и внедряването на междуинституционален механизъм. Той трябва да включва договореност за начина, по който се анализират, проверяват и оценяват данните от детските градини, яслите, училищата с групи за задължително предучилищно образование и общините; начина, по който тези данни се използват за подобряване на политиката и развитие на системата за ОГРДВ.